

TO-STEMT EVALUERING

En kvalitativ undersøkelse for å se på nytten det kan ha at terapeuter deler sin egen opplevelse av samtalen med klientene.

**Master i familieterapi og systemisk praksis
ved Diakonhjemmets høskole
Kull høst 2004**

**Solveig Nymoen
Oktober 2008**

Sammendrag

Forfatter: Solveig Nymoen

Tittel: To-stemt evaluering. En kvalitativ undersøkelse for å se på nytten det kan ha at terapeuter deler sin egen opplevelse av samtalen med klienten.

Veileder: Psykolog Grete Lilledalen, spesialist i familiepsykologi

Veileder på metode: Diakonhjemmets høgskole v/ Heidi Eng har godkjent metodevalget under forutsetning av at jeg selv har ansvaret for hvordan metoden er anvendt og argumentert for.

Jeg har utført en kvalitativ undersøkelse for å se på nytten det kan ha at terapeuter deler sin egen opplevelse av samtalen med klienten. Undersøkelsen er knyttet til en masterutdanning i system- og familieorientert praksis ved Diakonhjemmets høgskole i Oslo. Datamaterialet besto av semistrukturerte intervju av fire terapeuter, som hadde delt sine egne opplevelser av samtalen med klientene, ved å bruke et eget evalueringsskjema jeg hadde utarbeidet til dette formålet. Evalueringstemaene som ble undersøkt var *relasjon, mål og tema i samtalen, tilnærming og metode i samtalen* samt *total/generell opplevelse av samtalen*. Intervjuene ble tatt opp på lydbånd, transkribert ordrett og analysert ved hjelp av meningsfortetting (Kvale 2006; Giorgi 1985). For å visualisere og synliggjøre hovedpoenger i teksten ble det brukt graderingsskalaer for hvert evalueringstema. Fargekoding ble brukt for å trekke ut essensen av mening knyttet til nytte. I analysen ble det brukt fire hovedkategorier som samsvarer med de fire evalueringstemaene.

Undersøkelsen viste at tre av de fire informantene opplevde denne evalueringsformen stort sett nyttig på de tre evalueringstemaene *relasjon, mål og tema i samtalen* samt *tilnærming og metode i samtalen*, med noen variasjoner når det gjaldt mål og tema i samtalen. Følgende tre utsagn var mest beskrivende for nytte: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”, ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv” og ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”. Disse utsagnene gjenspeiler terapeutferdigheter som både psykoterapiforskning (Lambert 2004; Duncan mfl. 2004) og familieteorien (Anderson 2002; Berg & Miller 2000) vektlegger som nyttige og nødvendige med tanke på endring. Nyttens syntes å komme av kombinasjonen av at både terapeut og klient delte sin opplevelse av samtalen på denne måten fordi det tilførte samtalen en ekstra dimensjon. En av informantene opplevde liten nytte for seg selv og ingen nytte for klienten ved denne evalueringsformen. En

forklaring var at denne evalueringsformen ikke ga noen tilleggsinformasjon og at den ikke passet til saken den ble prøvd ut i. De tre informantene som opplevde evalueringsformen som gjennomgående nyttig vil bruke den en gang i blant. Da som verktøy for å sikre at de fortsatt holder fokus på seg selv og sine klienter. Effekt av en slik evalueringsform for klienter er ikke undersøkt og kan være relevant for fremtidige studier.

FORORD

Arbeidet med denne undersøkelsen har vært spennende, utfordrende, frustrerende, slitsom, inspirerende og lærerik. Mange har bidratt til å gjøre det mulig for meg å gjennomføre denne undersøkelsen.

Først vil jeg takke psykolog i klinisk psykologi Anne Grete Tuseth for hennes hjelpsomhet med å finne aktuelle informanter. Deretter vil jeg takke de fire informantene som sa ja til å prøve ut en evalueringsform som ikke var prøvd ut før. Deres velvilje og engasjement opplevdes som både forpliktende og motiverende på meg, og denne undersøkelsen hadde ikke vært mulig uten deres innsats.

Jeg vil takke min veileder Grete Lilledalen for å ha delt raust av sin kunnskap i denne prosessen. Takk for god inspirasjon når ideene uteble. Takk for motivasjon til å stå på når jeg følte meg overveldet. Takk for fleksibilitet når jeg trengte det som mest, og takk for ros når jeg fortjente det! Stor takk til kollegaer, arbeidsgiver og spesielt psykologspesialist Bente Nygaard for oppmuntring, engasjement og gode råd underveis. Jeg vil også takke Geir Viksmo Slettan, Thea Sørensen, Marie og Hans Erik Eidsvåg for datateknisk hjelp.

Tilsatt en stor, stor takk til mine to døtre Linda og Mari for engasjement og interesse for prosjektet mitt ved å lese og komme med kommentarer underveis. En stor takk til min kjære mann Per Aksel for tålmodighet og forståelse og som har latt meg være så egoistisk som jeg måtte være i denne prosessen. Stor takk også til min sønn Axel som har minnet meg på at livet handler om mer enn å skrive masteroppgave!

Tynset oktober 2008

Solveig Nymo

INNHold

Kapittel 1	1
1.0 Innledning	1
1.1 Min faglige bakgrunn og utvikling som familierapeut	1
1.2 Familierapi, systemisk praksis og psykoterapiforskning	2
1.3 Egen erfaring med SRS-skjema som evalueringsform	3
1.4 Forskningsspørsmål	4
1.5 Oppgavens oppbygging	4
Kapittel 2	5
2.0 Teori og forskning	5
2.1 Fra terapeutisk distanse til terapeutisk nærhet	6
2.2 ”Transparency” ”Self-disclosure” ”Disclosure”	9
2.3 Forskningsarbeid gjort i Norge	10
2.4 Barry Duncan & Schott Miller- og psykoterapiforskning	11
2.4.1 Skala for samtalevaluering: SRS- og TV-skjema	12
2.4.2 De fire evalueringstemaene på SRS-og TV-skjema	12
1. Den terapeutiske relasjonen	12
2. Mål og tema i samtalen	13
3. Tilnærming og metode i samtalen	14
4. Total/generell vurdering av samtalen	14
Kapittel 3	15
3.0 Metode	15
3.1 Rammen for undersøkelsen	15
3.2 Design og valg av metode	15
3.3 Rammen for intervjuene	17
3.4 Redegjørelse for utvalg	17
3.4.1 Utvalgsriterier	17
3.4.2 Utvalg- og kontaktprosedyrer	17

3.4.3 Svakheter ved utvalget og rammene for undersøkelsen	18
3.4.4 Argumenter for utvalget og rammene for undersøkelsen	19
3.5 Valg av analysemetode	21
3.6 Validitet	22
3.7 Etikk	22
3.8 Fremgangsmåte ved tekstanalyse	23
Kapittel 4	26
4.0 Presentasjon av resultater	26
4.1 Bruk og nytte av SRS-skjema som evalueringsform	27
4.2 Konteksten hvor TV-skjema er brukt som evalueringsform	27
4.3 Nyttien av å bruke TV-skjema som evalueringsform	27
4.3.1 Utsagn 1: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale å”	27
4.3.2 Utsagn 2: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv”	27
4.3.3 Utsagn 3: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”	27
4.4 Når bruk av TV-skjema som evalueringsform oppleves som lite nyttig	28
4.5 Total og generell opplevelse av samtalen	28
4.6 Fremtidig bruk av TV-skjema	28
4.1 Bruk og nytte av SRS-skjema	28
4.2 Konteksten hvor TV-skjema er brukt som evalueringsform	30
4.2.1 Introduksjon av TV-skjema	30
4.2.2 Motstand mot at terapeuten skulle bruke TV-skjema	32
4.2.3 Ordlyden på TV-skjema	33
4.2.4 Hvor mange saker og hvor lang periode er TV-skjema blitt brukt	33
4.2.5 I hvilke type saker er TV-skjema brukt	33
4.2.6 I hvilke type saker er TV-skjema ikke blitt brukt	34
4.3 Nyttien av å bruke TV-skjema som evalueringsform	34
4.3.1 Utsagn 1: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”	35
4.3.2 Utsagn 2: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv”	37
4.3.3 Utsagn 3: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”	40
4.3.4 Når bruk av TV-skjema som evalueringsform er lite nyttig	44
4.5 Total og generell opplevelse av samtalen	46
4.6 Å bruke TV-skjema heretter	47

Kapittel 5	49
5.0 Drøfting	49
5.1 I hvilken grad er bruk av TV-skjema nyttig	50
5.1.1 ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”	51
5.1.2 ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv”	55
5.1.3 ” Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”	59
5.1.4 Når bruk av TV-skjema som evalueringsform ikke er nyttig	63
5.2 To-stemt evaluering, utfordringer og uavklarte spørsmål	64
Kapittel 6	67
6.0 Avslutning	67
Referanser	76
Appendiks	

1.0 INNLEDNING

Jeg har lenge vært opptatt av at terapeuter deler av sine profesjonelle og personlige erfaringer med klienter. Ved å være student på et masterstudium i familieterapi og systemisk praksis ved Diakonhjemmets høgskole i Oslo, har jeg fått anledning til å undersøke sider ved dette ved å se på betydningen av evaluering i klinisk praksis. Mitt arbeid med masteroppgaven har gitt meg en forsterket tro på effekten av evaluering. Mitt håp er at oppgaven også kan bidra til at andre fagpersoner blir interessert i noen av de spørsmålene som reises her.

Mange norske terapeuter innenfor psykisk helsevern for barn -og unge og familievern bruker evalueringsskjema hvor klientene gir tilbakemelding på hvordan de opplevde samtalen (Tuseth mfl.2006). I denne oppgaven vil jeg presentere resultatet av en undersøkelse hvor terapeuter deler sin opplevelse av samtalen med klienten på et skaleringsskjema tilsvarende det skjema klientene bruker i klient-og resultatstyrt terapi.

Det finnes mye forskning på nytten det har for utfallet av terapi at klienter gir terapeuten direkte tilbakemelding på hvordan de opplevde at samtalen var (Lambert 2004 ; Duncan mfl. 2004). Det finnes også forskning som sier noe om betydning av at terapeuter deler av seg selv med klientene. Janine Roberts (2005) sier noe om dette med begrepene ”selfdiscloser” (selv-avsløring), ”disclosure”(avsløring) og ”transparensy” (gjennomskinnelig). Det er derimot vanskelig å finne forskning som sier noe om nytten det kan ha dersom terapeuter deler sin opplevelse av samtalen på en lignende måte som klienter gjør det innenfor klient-og resultatstyrt terapi (Hubble mfl. 1999). I denne undersøkelsen har jeg ønsket å finne nytten av at terapeuter evaluerer og deler sin opplevelse av samtalen med sine klienter på de samme tema som klienter gjør i klient-og resultatstyrt terapi. For å undersøke dette, har jeg utarbeidet et eget evalueringsskjema for terapeuter (TV-skjema jfr.appendix nr.I). TV-skjemaet er utarbeidet etter inspirasjon fra Duncan og Miller sitt evalueringsskjema for klienter (SRS-skjema jfr.appendix. nr. II).

Det primære formålet med oppgaven, er å kunne si noe om:

Er det nyttig at terapeuter evaluerer samtalen ved å bruke et evalueringsskjema tilsvarende det skjema klientene bruker og deler sine evalueringer med klientene? Dersom det viser seg å være nyttig, hvilken nytte kan det i så fall ha?

1.1 Min faglige bakgrunn og utvikling som familieterapeut

Jeg har siden 1994 arbeidet innenfor en familieterapeutisk og systemisk praksis mesteparten av tiden på et familievernkontor. De siste 5 årene har jeg arbeidet innenfor psykisk helsevern for voksne. Gjennom praksis som familieterapeut er jeg opptatt av å ha en terapeutisk holding som ivaretar klientens stemme og opplevelse. Tom Andersens (1994) ideer om det ”reflekterende team” og ”reflekterende prosesser” har inspirert meg. Det samme har Anderson & Goolishian (1992) med sine ideer om at terapeuten skal innta en ikke-vite –posisjon for sammen med klienten å utforske klientens opplevelse av virkeligheten. Andre inspirasjonskilder i mitt terapeutiske arbeid er Michael White (1993), Harlene Anderson (2002) og Insoo Kim Berg og Schott Miller (2000).

Som familieterapeut har jeg beveget meg fra å prøve å være en nøytral og tilbakelent terapeut, slik jeg trodde man skulle være, til å bli mer tydelig på hvordan mine erfaringer fra både det personlige og det profesjonelle livet påvirker meg som terapeut. Jeg har fått mange positive tilbakemeldinger fra klienter, som samsvarer med min ide om å være mer åpen og dele mer av meg selv i samtalen. På bakgrunn av dette, vokste det frem en tanke om det å dele av seg selv som terapeut slik klienter gjør på SRS-skjema, var noe som kunne undersøkes. I artikkelen til Janine Roberts (2005) :”Transparency and Self-disclosure in Family Therapy: Dangers and Possibilities,” fant jeg mye av interesse for deling av personlige og profesjonelle opplevelser i terapi. Jeg er også blitt kjent med at to norske doktorarbeider belyser temaer som synes relevante i forhold til hva terapeuter deler med sine klienter i terapi. Jeg har hatt personlig kontakt med begge forskerne: Rolf Sundet (personlig møte 17.04.2008, BUPA Drammen) og Per Jensen (personlig møte 24.04.2008 Diakonhjemmets høgskole) De har begge gitt meg tillatelse til å referere fra sitt materiale på funn som kan være aktuelle for meg å sammenligne med. Den norske undersøkelsen ”Å spørre den det gjelder”, som ser på terapeuters og klienters erfaringer med å bruke ORS og SRS-skjema i klinisk praksis har også vært til inspirasjon (Tuseth m.fl.2006).

1.2 Familieterapi, systemisk praksis og psykoterapiforskning

Familieterapi og systemisk praksis har i årenes løp endret seg fra å være opptatt av å finne frem til den beste teori og metode for alle klienter, til å ha fokus på at metode og tilnærming må tilpasses den enkelte klient. Denne dreiningen er i tråd med psykoterapiforskning som nedtoner betydningen metode og teknikker har i forhold til endring, og fremhever relasjonen som det viktigste elementet i terapirommet (Lambert 2004).

Relasjonens betydning har lenge vært vektlagt innenfor familierapifeltet og språket har hatt en sentral plass i lys av terapeutenes rolle og holdning til klientene. Begreper som samskaping og ikke-vite-posisjon beskriver terapeutiske holdninger som ønsker å likestille klienter og terapeuter, og på den måten bidra til gode relasjoner. Samtaler om samtalen er begreper som gir uttrykk for hvordan språket brukes aktivt i terapirommet med tanke på dette (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992). Det samme gjør Insoo Kim Berg og Schott Miller (2000) i sin løsningsfokuserte tilnærming. De er opptatte av at terapeuter gjennom sin bevisste bruk av språket skal forholde seg åpent og nært til klientens beskrivelse av sine problemer samt hvordan de ønsker et godt liv skal se ut. Det samme gjelder Michael White (1993)

Psykoterafiorskning viser ved å la klienten gi direkte tilbakemelding til terapeuten gjennom "samtaler om samtalen" øker sjansen for et godt terapieresultat (Lambert 2004; Duncan mfl. 2004).

Duncan mfl. (1999) ved Institute for the Study of Therapeutic Change har utviklet enkle måleinstrumenter (ORS-og SRS-skjema) som skal sikre at klienter får gitt slik tilbakemelding i løpet av samtalen. De sier at disse måleinstrumentene passer "alle" psykoterafiereitninger, og at skjemaene har slått godt an innenfor psykoterafikretser i USA (Duncan m.fl.2007). Morten Anker (2007) har gjennom samarbeid med Barry Duncan utviklet tilsvarende skjema for norske brukere. Anker (2007) har selv testet ut disse skjemaene på ca. 400 par innenfor en familievernkontekst, og denne forskningen er blitt beskrevet i boken "Klienten, den glemte terapeut" (Ulvestad m.fl.. 2007, s. 80).

1.3 Egen erfaring med SRS-skjema som evalueringsform

Jeg har selv vært sporadisk bruker av SRS-skjema som evalueringsform i noen år, og har erfart at denne evalueringsformen hjelper meg til å holde fokus på viktige tema i samtalen. Jeg opplever at ved å la klienten evaluere samtalen på denne måten styrkes den terapeutiske relasjonen. På en annen side har jeg lenge kjent meg urolig og usikker på om dette kan være en måte å dekke over terapeutens egen mening og opplevelse av samtalen på, som om den ikke eksiterer eller betyr noe for relasjonen og det som skjer i terapirommet. Dette har minnet meg på noe som Salvador Minuchin (1996) en gang sa om terapeutens makt i terapirommet: Å definere makten bort, slik han mente konstruktivismen (Maturana 1987) og etterhvert sosialkonstruksjonismen (Gergen 1994) gjorde, får ikke makten til å forsvinne, den bare tildekkes. Tilsvarende tenker jeg at man tar ikke bort terapeutens egen opplevelse av det som skjer i terapirommet ved å ikke snakke om det. Jeg mener at terapeutens egen opplevelse har

betydning. I følge Roberts (2005) synes dette å være et underkommunisert tema i terapi. Spørsmålet er heller hvor terapeuten skal gjøre av sin egen opplevelse. Vil det kunne tilføre samtalen noe ekstra og nyttig dersom terapeuten deler sin egen opplevelse av samtalen med klienten?

Ettersom mitt prosjekt er rettet mot terapeutisk praksis, trengte jeg noen terapeuter som fra før hadde erfaring med å bruke skjema for skala for samtalevurdering (SRS-skjema jfr.appendix nr.II), og som var villig til å prøve ut en evalueringsform der også terapeuten skulle evaluere sin egen opplevelse av samtalen.

1.4 Forskningsspørsmål

For å belyse prosjektets problemstilling og målsetting har jeg kommet frem til følgende forskningsspørsmål:

- 1: Er det nyttig for terapeuter og klienter at terapeuter evaluerer samtalen ved å bruke TV-skjema som evalueringsform?
- 2: Dersom denne evalueringsformen viser seg nyttig, på hvilken måte har den i så fall vært nyttig?
- 3: Dersom evalueringsformen ikke har vært nyttig, hva har bidratt til dette?
- 4: Vil terapeutene fortsette bruken av TV-skjema og på hvilken måte vil de i så fall på bruke dem?

1.5 Oppgavens oppbygging

Jeg har i innledningen gitt en kort beskrivelse av oppgavens hovedfokus. Jeg har sagt noe om min faglige utvikling og gitt en kortfattet presentasjon av sentrale ideer fra fagfeltet. Videre har jeg gitt en beskrivelse av mine refleksjoner knyttet til bruk av SRS-skjema, og beskrevet mine forskningsspørsmål. Jeg vil presentere oppgaven på følgende måte:

I kapittel to vil jeg sette oppgaven inn i en faglig kontekst ved å belyse aktuell teori og forskning. I kapittel tre presenteres metode. I kapittel fire vil jeg presentere resultatene fra undersøkelsen og i kapittel fem vil jeg drøfte resultatene i forhold til den teori og forskning jeg har valgt som faglig kontekst og gjort rede for i kapittel to. Avslutning gjøres i kapittel seks.

2.0 TEORI OG FORSKNING

Det er utarbeidet ulike måter for å evaluere den terapeutiske samtalen. Bruk av SRS-skjema er en, og opphavsmennene til denne måten å evaluere samtaler på er Barry Duncan, Scott Miller og deres kollegaer ved Institute for the Study of Therapeutic Change (ISTC) (Hubble mfl.1999). I Norge har evalueringsformen etter hvert blitt mye brukt, særlig innenfor psykisk helsevern for barn og unge (BUP) og i deler av familievernnet.

Med min undersøkelse har jeg ønsket å undersøke om terapeutens tilbakemelding til klientene på egen opplevelse av samtalen vil være nyttig og ha en merverdi i forhold til de evalueringstemaene som SRS-skjema fokuserer på. For å gjennomføre denne undersøkelsen har jeg utarbeidet et eget evalueringsskjema for terapeutene (TV-skjema jfr. appendix nr.I). Skjemaet er utarbeidet etter samme prinsipp som Barry Duncan sitt skjema for samtaleevaluering (SRS-skjema jfr. appendix nr.II). (Hubble mfl.1999)

Undersøkelsen jeg har gjort bygger på en faglig kontekst der min egen forståelse og utvelgelse av teori, empiri og forskning er meningsbærende. Dette gjelder for hva jeg ønsker å belyse, hva jeg er blitt opptatt av, og hvordan jeg presenterer og gjør rede for de funn som er gjort.

Kildematerialet jeg har valgt, er hentet fra fagkunnskap jeg har tilegnet meg gjennom utdanning i familierapi ved Diakonhjemmet høgskole (1997-1999) og selvstudier og faglig oppdatering i forbindelse med egen klinisk praksis (1997-2008). Psykoterapiforskning jeg viser til, har jeg fått innblikk i gjennom ”Seniorutdanning i systemisk teori og veiledning” ved R-BUP (2004-2006). Denne utdanningen har også gitt inspirasjon til å lese mer om undersøkelser knyttet spesielt til relasjonsforskning. Kontakten med forskeren Per Jensen fikk jeg gjennom hans arbeid som undervisningsleder ved Diakonhjemmets høgskole. Kontakten med Rolf Sundet fikk jeg gjennom praksis- og studieopphold ved Familieavdelingen ved BUPA i Drammen i forbindelse med samme utdanning.

For å gjøre rede for de valg av teori, empiri og forskning denne undersøkelsen bygger på, vil jeg først belyse hvordan familierapeuters holdning til å dele av seg selv i terapirommet har utviklet og endret seg. Fra Haleys (1976) og Minuchins (1996) terapeutiske distanse i sine strategiske og strukturelle metoder frem til terapeutisk nærhet slik blant annet Tom Andersen (1993), Harry Goolishian og Harelene Anderson (1992) beskriver det. Jeg vil også vise til

Janine Roberts (2005) artikkel: "Transparency and Self-disclosure in Family Therapy: Dangers and Possibilities"(Family Process,Vol.44). Denne artikkelen belyser forskningsarbeider som er gjort når det gjelder hva terapeuter deler, og hvilken effekt dette synes å ha på klienter. Jeg vil gi en kort presentasjon av hvordan psykoterapiforskning har inspirert Barry Duncan og hans kollegaer til klient-og resultatstyrte praksis (Hubble mfl. 1999). Jeg vil deretter beskrive faglig- og forskningsmessig grunnlag for SRS-skjema (appendix nr.II) og TV-skjema (appendix.nr.I). Videre vil jeg kort referere til den norske undersøkelsen "Å spørre den det gjelder" (Tuseth mfl. 2006). Tilslutt vil jeg kort referere til forskningsarbeidene til Rolf Sundet (2008) og Per Jensen (2008).

2.1 Fra "terapeutisk distanse" til "terapeutisk nærhet"

Familieterapitradisjoner synes å ha endret seg fra en "terapeutisk distanse" overfor klientene, til mer "terapeutisk nærhet" i terapirommet. Denne endringen synes å ha sammenheng med et paradigmeskifte fra den positivistiske tradisjon til en postmoderne forståelse av hvordan kunnskap blir til. Konsekvensen av dette for terapi, ble at terapeutens eksperimentelle ble utfordret og stilt spørsmål ved (Anderson 2002).

Jay Haley (1976) og Salvador Minuchin (1996) holdt seg nært opp til de psykodynamiske ideer om å ha tette grenser mellom seg selv og sine klienter med hensyn til åpenhet på både sine profesjonelle og personlige erfaringer. Man skulle ikke avsløre yrkeshemmeligheter og personlige erfaringer med klientene. Der de brukte av sine egne erfaringer var dette en bevisst teknikk man holdt for seg selv. Hos både Haley og Minuchin var det terapeutene som bestemte strukturen på både samtalen og hvordan klientene skulle sitte i rommet. Terapeutene hadde en bevisst maktposisjon og ansvarlighet i forhold til klientene. Deres terapeutiske posisjon var å observere og intervensjon sine objekter og deres terapeutiske holdning var helt bevisst en "non-disclosure" holdning slik Roberts (2005) beskriver i sin artikkel. Roberts viser til at det var feminister som først ble opptatt av at terapeutens rolle skulle være mer likestilt enn den hadde vært før.

Tom Andersen var også opptatt av mer likestilling i terapirommet. På bakgrunn av dette introduserte han sin modell "Det reflekterende team" som han senere ga navnet "Reflekterende prosesser"(1993) På linje med feministene var også Andersen opptatt av mer samarbeidsrettede former for behandling. I motsetning til "Milanogrupper" (Selvini mfl. 1980) bruk av spill hvor terapeut-teamet som satt bak speilet og ga sine instruksjoner til terapeuten via telefonisk kontakt underveis i terapisisituasjonen, åpnet Tom Andersen det

terapeutiske rommet ved å invitere teamet inn i terapirommet. Her snakket teamet om sine opplevelser av samtalen i klientenes påhør. Team-medlemmene kunne også dele personlige historier rundt sine erfaringer dersom de mente dette hadde relevans for familiens problemer og dilemma. Når teamet hadde gjort sine refleksjoner, ble familiemedlemmene invitert til å kommentere på det de hadde hørt at teamet snakket om. Familiemedlemmene ble også oppmuntret til å spørre etter mer informasjon fra terapeut eller team. Å invitere til at familien og teamet kunne møtes på denne måten var en terapeutisk bevegelse fra å påvirke til å la familien medvirke. Terapi ble en virksomhet som bygget på kommunikasjon og samarbeid mellom klienter og terapeuter. Jeg opplever Andersen noe selvmotsigende fordi han på den ene siden sier at man i refleksjonene skulle holde seg til det som ble sagt i samtalen, og ikke involvere ideer fra en annen kontekst, for eksempel hva terapeuten hadde opplevd i sine liv. På den andre siden var han opptatt av at team-medlemmer kunne bli berørt av noe de hørte i klientenes historier. Andersen mente at slike følelser hadde to kontekster: Den ene var innholdet i historien som ble fortalt og det andre var den gjenklang i terapeutens eget liv disse historiene kunne gi. Jeg forstår Andersen slik at han mente det var et åpent spørsmål hvordan terapeutene skulle håndtere disse følelsene. Andersen var opptatt av betydningen en god samarbeidsrelasjon har for et godt terapieresultat. I sin bok "Reflekterende prosesser" (1993) redegjør han for hvordan han sammen med et team i Harstad og ett i Stockholm kom frem til en arbeidsform de mente kunne øke terapeutens sensitivitet overfor klientenes deltakelse i samtalen. De gjorde dette ved å invitere klientene tilbake en tid etter at terapisaftalene var avsluttet for å belyse hvordan det hadde vært for klientene å delta i disse samtalene. Han inviterte også en gjestende kollega som skulle intervjuer både terapeutene og klientene om hvordan de mente at samarbeidet hadde vært. Det var prosessen og ikke innholdet i samtalene som skulle evalueres. Klientene ble ikke spurt direkte hvordan de opplevde dette, men noen klienter hadde spontant gitt uttrykk for at de satte pris på å få vite hva terapeutene tenkte. I dette perspektivet mener jeg at Andersen åpnet for en blanding av "self-disclosure" og "transparency" og kan slik jeg har forstått Roberts (2005), si at Andersen hadde en holdning som tilsa "disclosure" som en nødvendig og viktig terapeutisk holdning.

Harry Goolishian og Harlene Anderson (1992) lot seg i likhet med Tom Andersen inspirere av hermeneutikken i sitt syn på hvordan mening og forståelse oppstår. Den terapeutiske samtalen ble sett på som en samtale mellom to eller flere hvor den enkeltes opplevelse ble sett som like sann, nettopp fordi man antar at et menneske aldri helt kan forstå et annet menneske sin hensikt og mening. Det finnes ingen sann mening, fordi selve letingen etter mening former og

omformer, skaper og omskaper noe nytt hos den som tolker. Det å forstå handler ikke om å forstå det som eksisterer, men selve handlingen rundt å forstå produserer noe annet enn det man prøver å forstå. Å forsøke å forstå er å forstå på en annen måte (Torsteinsson 1998, s. 67; Anderson 2002). Dette utfordret terapeutrollen. Terapeuten var ikke lenger ekspert, men en som sammen med klienten måtte utforske klientens ideer og meninger om seg selv og sine behov. Harlene Anderson og Harry Goolishian (1992) sin inspirasjon fra hermeneutikken og etter hvert sosialkonstruksjonismen (Gergen 1994) bidro til deres verdenskjente terapeutiske posisjon: "Ikke -vite-posisjon". Det vektlegges hvordan terapeuten kan oppføre seg slik at klienten får best mulig utbytte av samtalen, og terapi blir sett på som en relasjonell prosess. I denne prosessen inngår terapeut og klient i et nytt samspill av samskapende virksomheter som innebærer gjensidighet mellom aktørene i dette samspillet. Å verdsette begge bidrag var vesentlig (Anderson 2002). Konstruktivismen ble også viktig for Insoo Kim Berg og Scott Miller (2000) i deres løsningsfokuserte tilnærming. Ved å fokusere på løsninger fremfor problemer gjorde de et radikalt grep med tanke på terapeutens rolle. Terapeuten blir ikke lenger en problemløser, men en som sammen med klientene leter etter klientens endringsteori og bruker denne som et kompass for leting eller løsninger. Harlene Anderson (2002) sier i sin bok "Conversations, language and possibilities. A postmodern approach to psychotherapy" at terapi beskrives som et språklig system hvor mennesker deltar i samskapende relasjoner og konversasjoner i et gjensidig ønske om å se muligheter. Terapeuter sees som eksperter på å skape rom for dialog og støtte opp under dialogprosesser som i størst mulig grad sikrer samskapende relasjoner. Dette gjøres blant annet ved at terapeuter inntar "en ikke viteende terapeutposisjon", har et fokus på muligheter som er avhengige av alles bidra, er åpen og deler av seg selv og reflekterer over sin kunnskap, oppfattelser, tanker, spørsmål og hensikter, at alles bidrag er like viktig og at endring er en utvikling som muliggjøres gjennom dialog som oppstår i samskapende relasjoner. Dette er terapeutiske holdninger som gjør klienter til eksperter på sitt eget liv. Slik jeg forstår Harlene Anderson, beveger hun seg også i feltet mellom "self-disclosure" og "transparency" opp i mot en posisjon preget av "disclosure".

Det narrative terapiperspektivet ble introdusert av blant annet Michael White (1993). Hans ideer ga inspirasjon til å se på betydningen av hvilke historier klienter forteller om seg selv når de har det vanskelig og hvordan terapeuter kan hjelpe klienter til å omskrive disse problem- historiene til historier som sier noe om å mestre, om håp og vilje til å lykkes. Problemet blir på denne måten ikke sett og forstått som atferd, men som et produkt av

samtaler mellom mennesker. For at disse historiene skal få betydning må klienten selv anerkjenne dem.

I sitt arbeid med å bruke samtalen til å dekonstruere problemer inviterte White ”vitner” inn i terapirommet som kunne uttale seg om unntak fra klientenes problemhistorie. Vitnene var utpekt av klientene selv. White utviklet bruken av ”vitner” til ”vitnegrupper” som består av teammedlemmer som gir tilbakemelding til klientene ved å dele tanker og erfaringer fra sitt eget liv eller fra terapeutiske erfaringer med andre familier, som de mente kunne være relevante for klientene. White beveget seg fra å forskyve makten i terapirommet over på en mer likestilt praksis da han betraktet klienter som eksperter på eget liv (1993).

Oppsummerende kan man si at dagens familierapeuter oppfordres til en mer åpen holdning i møte med klienter. Det er ikke lenger en diskusjon om man som terapeut skal være mer åpen og dele mer av seg selv, men diskusjonene blir heller på hvilken måte man skal gjøre det. Mange velger å gjøre en distinksjon mellom det de kaller sitt private og det de kaller sitt profesjonelle når de ”deler” av seg selv i terapi. Det kan se ut til at det er lettere å dele av sitt profesjonelle ”jeg” enn av sitt mer personlige og private ”jeg”. At det ikke finnes entydige retningslinjer på dette, er ikke noen ulempe slik jeg ser det. Hver og en må kjenne på sine egne grenser og begrensninger og forholde seg til disse når man skal dele av seg selv. Samtidig må man utvise sensitivitet overfor sine klienter og deres behov. Roberts (2005, s.61) sier det slik: ”Clients and therapists are in an intimate paid relationship, not a personal relationship, but nevertheless, one with many personal aspects. Safeguards come with this contract, along with limitations. Therapists and clients together have to create in each therapy a comfort with the personal within the professional relationship” (Fam. Proc.,Vol.44) .

Terapeutiske holdinger det her gjøres rede for, er holdninger som er forenelige med hva relasjonsforskning vektlegger som gode terapeutiske egenskaper for å etablere og ivareta en god terapeutisk relasjon (Orlinsky mfl. 2004).

2.2 ”Transparency”, ”Self-disclosure” og ”Disclosure”

Janine Roberts (2005) redegjør i sin artikkel: ”Transparency and Self-Disclosure in Family Therapi: Dangers and Possibilities” for tre begreper som alle handler om terapeutiske posisjoner der terapeuter deler av seg selv med sine klienter: ”Self-disclosure”, ”transparency” og ”disclosure”. Roberts presiserer at disse begrepene brukes forskjellig etter hvilken disiplin de brukes innenfor og viser til at Hill og kollegaer gjorde følgende distinksjoner: ”Self-disclosure” eller selv-avsløring defineres som den informasjon terapeuter

delers som angår deres personlige liv. ”Transparency” eller ”gjennomsiktig” er når terapeuter er åpne om sine arbeidsmetoder, tro og verdier og personlige erfaringer som kan ha innflytelse på terapi. Klienter kan også bli spurt om de selv er villige til å være ”transparent” om sine erfaringer med andre klienter og profesjonelle. ”Disclosure” eller ”avslørende” brukes som et begrep som omfatter handlinger knyttet til både ”selv-avsløring” og ”transparency”.

Roberts sier videre at det er gjort få studier med klienter i kort-tidsterapi som kan gi noen hypoteser om hvordan ”self-disclosure” blir sett på av klienter og på hvordan man kan undersøke effekten av ”self-disclosure”.

Roberts referer videre til at Hill og kollegaer i sin studie fant at terapeuters ”self-disclosure” mottok høyeste skår på klienters opplevelse av hjelpsomhet. Denne studien baserte seg på 127 terapi-timer som ble tatt opp på video. Umiddelbart etter hver time ble det gjort en timeevaluering av de 8 klientene og 8 kvinnelige og mannlige terapeuter som var med i studien. Dette ble gjort ved at klienter og terapeuter hver for seg så på video-opptak av samtalen. Terapeutene ble spurt om å beskrive sin intensjon med hensyn til sine intervensjoner. Klientene fylte ut et måleskjema på sin opplevelse av behandlingsresultatet. Det kom frem 32 ulike typer av terapeut-responser. Av disse 32 terapeut-responsene, ble ”self-disclosure” rangert som mest hjelpsomt av klientene. Som en uventet kontrast til klientenes rangering, rangerte de 8 terapeutene forskjellig på hvordan de selv mente at ”self-disclosure” hadde vært nyttig for klientene: Tre av terapeutene mente ”self-disclosure” hadde vært mest hjelpsomt for klientene, mens de andre fem rangerte ”self-disclosure” som et av de minst hjelpsomme terapeut-responser. Hills hypotese rundt terapeutenes tanker om at ”self-disclosure” var så lite hjelpsomt, var at terapeutene kunne føle seg sårbare når de skulle avsløre sine egne reaksjoner og følelser, eller at de kunne føle seg ukomfortable ved å gi fra seg makt i terapirommet.

Roberts er opptatt av hvordan man best kan tilpasse ”self-disclosure” til familieterapi. Hun mener at det bør forskes og utdypes mer hvilke retningslinjer man bør følge når det gjelder ”self-disclosure”, ”disclosure” og ”transparency” i terapi. Hun er også opptatt av når man ikke bør bruke ”self-disclosure”, som for eksempel der terapeutens historie er for ”nær” klientens historie, eller der terapeuten ikke har nok distanse til erfaringer fra sitt eget liv. Videre sier Roberts (2005) at terapeuter med feministiske referanser, var de første som anbefalte terapeutisk ”selv-avsløring” i terapi. Dette gjorde de ved å nedtone betydningen av teknikker og terapimetoder og i stedet fokusere på samarbeid mellom terapeut og klient, nedtone hierarkier i terapirommet ved å bekrefte og dele ulike erfaringer fra kvinner, samt erkjenne maktforskjeller i samfunnet.

2.3 Forskningsarbeid og undersøkelser gjort i Norge

Per Jensen (2008) 1. emanuensis ved Diakonhjemmet høgskole i Oslo har gjort en undersøkelse som omhandler hvordan terapeuters livshistorier påvirker deres praksis, både bevisst og mer ubevisst. Han har blant annet sett på hvordan terapeuters personlige og moralske verdier hos seg selv påvirker deres arbeid som terapeuter både bevisst og mer ubevisst ("Livshistorier og terapeuters praksis" undervisning ved Diakonhjemmets høgskole på power- point april 2008).

Rolf Sundet (2008) har i sin upubliserte doktoravhandling (fra personlig samtale 17.april 2008) gjort funn som viser at familier ønsker å få tilbakemeldinger fra terapeuten. Slike tilbakemeldinger synes å handle om at terapeuten er åpen på sin egen opplevelse av familiens handlinger. Videre synes klienter å sette pris på at terapeuter deler av sin fagkunnskap på en slik måte at klientene føler seg delaktige. At terapeuter gir av seg selv og forteller fra sitt eget liv, er også noe av det familier i Sundets undersøkelse synes å verdsette. Klienter gir uttrykk for at evalueringsskalaene på SRS-skjema er nyttige fordi de bidrar til mer fokus og struktur av samtalen og gir rom for mer utforskning. Noen dilemma som også viser seg, er at høye skår kan dekke over "noe" som er vanskelig for klienter å snakke med terapeuten om, mens lave skår kan dekke over redsel fra klientens side på å miste et behandlingstilbud. Når det gjaldt funn på hva terapeutene så av nytte ved å bruke SRS-skjema som evalueringsmetode, var det en metode som hjalp terapeutene til "å være der folk er," "å lytte og ta folk på alvor" og "å være fleksibel." Ekstragevinster var at når terapeutene fortalte mer om seg selv var det med å minske forskjeller.

Den norske undersøkelsen "Å spørre den det gjelder" (Tuseth mfl. 2006) forteller om utbredelse og nytte av SRS-skjema som evalueringsform. Evalueringsformen brukes både innefor BUP, familievern og psykisk helsevern for voksne. De fleste som benytter evalueringsformen synes å ha positive erfaringer fordi det gir økt fokus på klientene og at en jobber mer i samsvar med klientenes forståelse. Evalueringsformen synes å påvirke terapeutens faglige forståelse. Noen brukere er også intervjuet og gir gjennomgående positive tilbakemeldinger. Når det gjelder dilemma ved evalueringsformen, pekes det på at skalaene må tilpasses sammenhengen de benyttes i. Det er også ulike erfaringer med hvilke klientgrupper og problemområder evalueringsformen egner seg best i forhold til. Det refereres til at det mangler informasjon om klientenes erfaring.

2.4 Barry Duncan og Scott Miller – psykoterapiforskning

Forskning gjennom 40 år har dokumentert betydningen av at klienter som får gitt terapeuten tilbakemelding direkte i samtalen på hvordan de opplevde samtalen, synes å ha bedre ”prognose” enn klienter som ikke får gitt slik tilbakemelding (Lambert 2004).

Barry Duncan og Scott Miller og kollegaer ved Institute for the Study of Therapeutic Change (ISTC) har laget to evalueringsskjema på bakgrunn av denne kunnskapen (Hubble mfl. 1999). De har hatt stor suksess med disse enkle måleinstrumentene. Det ene skjemaet er laget for at klienten kan få gi en rask tilbakemelding til terapeuten på hvordan livet deres har vært den siste tiden (ORS-skjema). På det andre skjemaet får klienten anledning til å gi terapeuten tilbakemelding på hvordan de opplevde samtalen på fire evalueringsområder: *den terapeutiske relasjon, enighet om mål og tema, terapeutens tilnærming og metode og klientens generelle opplevelse av samtalen* (SRS-skjema jmf.appendiks nr.II). Forskningen vektlegger spesielt betydningen av klientens opplevelse av relasjon i forhold til utfallet av terapien. Det er derfor viktig å fokusere på forholdet mellom terapeut og klient og heller nedtone fokuset på teknikker og metoder (Orlinsky mfl. 2004). Duncan mfl. (2004) fremhever betydningen av at terapeuten sammen med klientene ”samtaler om samtalen” og fremhever Harelene Anderson og Harry Goolishian (1992) sin måte å gjøre dette på.

I forskning som er gjort på terapeuter som mener at de er gode på å samtale om samtalen og benytter seg av denne måten å samtale på, viser det seg at terapeuter som tror at de samtaler på denne måten ikke alltid gjør det de tror de gjør. Duncan mfl.(2004) fant ut gjennom videostudier av terapisaamtaler, at det bare var i en fjerdedel av samtalene at dette faktisk ble gjort. Dette funnet stemmer også med norsk forskning som er gjort på studier av veiledere i veiledning av studenter (Rønnestad og Reichelt 1999).

2.4.1 Skala for samtaleevaluering

Jeg har referert til betydningen av at klienter får gitt terapeuten feedback på hvordan de opplevde samtalen og til SRS skjema (appendix nr.II) som er utarbeidet i denne hensikt (Hubble mfl.1999). Jeg ønsker i min undersøkelse å se på nytten av å la terapeuten gjøre det samme. Tidligere i dette kapittelet har jeg referert til hvordan og hvorfor familierapifeltet har endret holding fra terapeutisk distanse til terapeutisk nærhet. Jeg har videre referert til Robers (2005) som redegjør for hvilken betydning det kan ha at terapeuten deler av seg selv og sine opplevelser.

2.4.2 De fire evalueringstemaene på SRS- og TV- skjema

Før jeg går nærmere inn på min undersøkelse, vil jeg kort presentere de fire evalueringstemaene på SRS-skjema, da jeg bruker de samme evalueringstemaene på mitt TV-skjema (appendiks nr.I og nr. II).

1. Den terapeutiske relasjon

Den første dimensjonen på skala for samtalevurdering, er forholdet mellom klient og terapeut: *Den terapeutiske relasjon*. Av faktorer som har betydning for terapieresultatet, utgjør den terapeutiske relasjonen i følge Lambert (2004) og Duncan mfl. (2004) ca 30% og er den faktoren i selve møtet mellom terapeut og klient som er mest betydningsfull. Det er forsket mye på betydningen av den terapeutiske relasjon og resultat av terapi, og blant annet Rønnestad og Skovholt sier følgende i boken ”Psykoterpiveiledning”: ”Vi vet at kvaliteten på den terapeutiske relasjon virker inn på hvilke resultater som oppnåes gjennom psykoterapeutisk behandling” (Rønnestad og Reichelt 1999, s. 82). Det som vektlegges hos klienter for at relasjonen skal oppleves som god, er blant annet terapeutenes evne til å være oppmerksomme, interesserte, forståelsesfulle, respekterende, varme og aktive slik at klientene får hjelp til å forstå problemene sine samt øve seg i å mestre dem (Lambert 2004; Hubble mfl. 1999).

Ut ifra kriteriene for hvorfor relasjonen er så viktig for resultatet, blir det vesentlig på hvilken måte terapeuten evner å kommunisere med klienten. Skal terapeuten få tak i og oppmuntre klienten til å komme med sine tanker og sine ideer, må terapeuten ikke snakke til, men snakke med. Det betyr at terapeuten må fremme en dialog fremfor monolog.

Innenfor systemorientert familierapi og en sosialkonstruksjonistisk forståelse, er ikke dette heller noe nytt. Her blir terapi sett på som en relasjonell prosess hvor terapeut og klient inngår i et nytt samspill. For å oppnå en slik relasjonell prosess, forventes det at terapeuten inntar ” En –ikke –vite-posisjon” i forhold til klientens problemer, ønsker og behov. Det igjen vil medføre at terapeuten er åpen og villig til ”å samtale om samtalen”. Terapeuter oppmuntres til å være ”samtalekunstnere” (Andersen 1993; Andersson & Goolishian; 1992; Anderson 2002).

Det er ikke bare å stille spørsmål, det handler om en terapeutisk holdning hvor terapeuten er genuint nysgjerrig og opptatt av klientens fortelling om sitt liv, hva som er vanskelig, hva som er bra og hvilke ideer klienten selv har til løsninger. Det handler om å akseptere at klienter har sine ideer om hvorfor de har det vanskelig og hva som skal til for å få det bedre.

2. Mål og tema i samtalen

Den andre dimensjonen på skala for samtalevurdering, er mål og tema og om dette ble snakket om i terapisaamtalen slik klienten ønsket. Forskning er entydig i betydningen av at det er klientens mål som skal være styrende for terapien for at resultatet skal oppleves som positivt for klienten (Duncan mfl. 2004). Barry Duncan sier at hos alle klienter finnes det en unik personlig teori for endring som venter på å bli oppdaget (Duncan mfl. 2004). Han sier videre at terapeuten skal spørre klienten direkte om hvilke mål og ideer om endring klienten selv sitter inne med. For eksempel hvilke metoder har klienten selv brukt for å skape endring i sitt eget liv og hvilke erfaringer har klienten med dette. Videre er det viktig at terapeuten avklarer med klienten hvilken rolle klienten ønsker at terapeuten skal ha: En som lytter, en som gir råd, en samtalepartner eller kanskje mer som en koordinator.

Dette samsvarer med familieteoretiske tradisjoner med vektlegging på løsninger framfor problemer. Insoo Kim Berg og Scott Miller (2000) er opptatt av dette. De fremhever nettopp klientens eget mål som drivkraft i den terapeutiske prosessen og at klienter er eksperter på eget liv. Disse ideene krever at terapeuten er både optimist og respektfull i forhold til klientens vilje.

3. Tilnærming og metode

Den tredje dimensjonen på skala for samtalevurdering, er om terapeutens tilnærming og metode passet til denne klienten. Forskning har slått fast at terapiens lange og grunnfestede tradisjoner på å finne og bruke den ”beste tilnærming eller beste metode” ikke lenger er så viktig som man synes å ha trodd. Forskning viser at ingen metode passer for alle og det er ikke lenger slik at klienten må tilpasse seg metoden, slik vi gjerne ville tro. Det som viser seg, er at det er metoden som må tilpasse seg klienten. Som betydningsfull faktor for endring, står metode og tilnærming for bare 15% (Lambert 2004; Hubble mfl. 1999).

Klientens opplevelse av den terapeutiske alliansen (Lambert 2004) har stor betydning for utfallet av terapi og en av faktorene som har betydning for den terapeutiske alliansen, er at terapeut og klient er enige om hvilke metoder og tilnærminger som skal brukes i behandlingen. Dermed er ikke tilnærming og metode ubetydelig, men den må være gjenstand for forhandling. I praksis betyr det at terapeuten må diskutere sine kunnskaper om metoder og tilnærmingsferdigheter med klienten. På den måten får klienten mulighet til å ta valg for hvordan han og terapeut sammen kan finne tilnærminger som passer. Dette samsvarer også

med familieteoretiske tradisjoner som ser på klienten som ekspert på hva som er nyttig og ikke nyttig når det gjelder terapeutens tilnærming og metode (Goolishian & Anderson 1992).

4. Total/generell opplevelse av samtalen

Her er tanken at man oppsummerer samtalen slik man totalt har opplevd den. Her vil det også kunne komme frem opplevelser som de andre dimensjonene på evalueringsskjemaene ikke fanger opp. Krysser for eksempel klienten lenger ned her enn det man kunne forevente i forhold til hvor han har krysset av på de andre skalaene på skjemaet, kan da være en indikasjon på at det er ”noe” som ikke er berørt av de tre andre skalaene.

3. METODE

3.1 Ramme for undersøkelsen

Denne undersøkelsen er utarbeidet med sikte på å gjennomføre et masterstudium i kvalitativ forskning innenfor en systemisk- og familierapeutisk tradisjon. Undersøkelsen er et selvstendig prosjekt der jeg ønsker å undersøke nytten av at terapeuter evaluerer samtalen sammen med sine klienter. Som et ledd i denne undersøkelsen har jeg slik jeg beskriver i innledningen, utarbeidet et eget evalueringsskjema (appendix nr. I) som terapeutene skal bruke til sin samtaleevaluering. Evalueringen gjøres ved at både terapeut og klient i slutten av hver samtale snakker sammen om evalueringen de hver for seg har gjort på følgende tema: Den terapeutiske relasjon, fokus på mål og tema i samtalen, tilnærming og metode samt total / generell vurdering av samtalen. Disse evalueringstemaene er samsvarende med de fire hovedkategoriene som analysen bygger på.

Resultatene vil presenteres slik at de ulike informantenes opplevelser kommer tydelig frem. De funn som presenteres vil bli drøftet opp i mot teori og forskning som jeg har gjort rede for i kapittel 2, samt i forhold til mine forskningsspørsmål.

3.2 Design og valg av metode

Studien er designet som et kvalitativt forskningsintervju. Informantene er fire terapeuter hvis opplevelse og nytte av en evalueringsform er det som skal belyses. Studien er av praktiske årsaker begrenset både i forhold til antall informanter, det som belyses og i forhold til tidsperspektiv. Da evalueringsformen ikke er prøvd ut før, kan studien betraktes som en pilotstudie. På bakgrunn av denne studien kunne det være spennende å gjøre en tilsvarende studie med flere informanter over lenger tid for å få større bredde i det man undersøker. I en kvalitativ studie er likevel ikke antall informanter det vesentligste.

Metoden jeg har valgt for å belyse problemstillingen bygger på ideer knyttet til Kvaales (2006) og Dalens (2004) beskrivelse av det kvalitative forskningsintervjuet. Dalen sier følgende: ”Formålet med et intervju er å fremskaffe fyldig og beskrivende informasjon om hvordan andre mennesker opplever ulike sider ved sin livssituasjon. Det kvalitative intervjuet er spesielt godt egnet for å få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser.” Man kan bruke intervju som hovedmetode eller i kombinasjon med andre metoder. Et kvalitativt intervju kan være stramt strukturert eller mer åpent. Formen avhenger av hva man ønsker å belyse og hvilken målgruppe man har. Et kvalitativt forskningsintervju fokuserer på

opplevelsesdimensjon til informantene. Et annet og minst like viktig aspekt ved det kvalitative forskningsintervjuet, er forsker selv (Kvale 2006).

Det var flere årsaker til at jeg valgte denne metoden. For det første var intervju en velegnet metode for å innhente informasjon fra informantene om det fenomen jeg ønsket å belyse. I min undersøkelse ble intervjuet brukt som hovedmetode. Intervjuformen var semistrukturert for å sørge for struktur og fokus på det jeg ønsket å belyse, samtidig som formen ga rom for åpenhet, refleksjon og spontanitet. I samråd med veileder ble det utarbeidet en intervjuguide som viste seg å være godt egnet til å belyse problemstillingen.

En annen årsak til at jeg valgte intervju som metode var at jeg gjennom en del år som familieterapeut hadde erfaring med samtaleformer som ligger nært opp til intervju som forskningsmetode (Kvale 2006). At forsker blir en del av det man skal undersøke bygger på ideer om at mennesker skaper eller konstruerer sin sosiale virkelighet. Dermed blir ikke virkeligheten entydig, men mangfoldig (Dalen 2004). Når man betrakter forsker som en del av det man forsker på legger det premisser for hvordan mening hentes frem og hvordan dette kommer til uttrykk. Hvordan forsker forstår og tolker informantenes beskrivelser blir en del av kunnskapen. Kvale (2006) sier at hele forskningsprosessen kan betraktes som en form for samtale fra tematiseringsstadiet i undersøkelsen til de funn som rapporteres. Intervjusituasjonen er den direkte samtale mens analyse og tolkningen kan betraktes som en dialog mellom forsker og tekst. Validering blir sett på som kommunikasjon og handling med ulike instanser og fellesskap, mens rapporteringen er en form for dialog mellom tekst og leser. Å betrakte forskning på denne måten betyr at forskers forforståelse ikke kan legges til side, men betraktes som et premiss for hele forskningsprosessen. Kvale sier at vi lever i en samtalesirkel hvor vår forforståelse av samtalen er basert på vår forforståelse av den menneskelige samtalevirkelighet og at dette er den hermeneutiske sirkel.

Jeg mener at på bakgrunn av et slikt syn er det mulig å kombinere flere kunnskapssyn i forskningsprosessens ulike deler. For min del har dette resultert i at både et fenomenologisk, et hermeneutisk- og et sosialkonstruksjonistisk syn har fått plass. Et fenomenologisk kunnskapssyn betyr at forsker i sin innhenting av kunnskap fra andre forsøker å legge fra seg sin egen forforståelse i den hensikt å ikke påvirke den andre (bracketing) (Langdrigde 2006). Et hermeneutisk kunnskapssyn er så å si det motsatte. Her blir forskers forforståelse sett på som et premiss for å kunne tolke den andres mening. Forsker og informant møtes med hver sin forforståelse. Kunnskapen trer frem i en kommunikasjonsmessig utveksling mellom begges forforståelse for det fenomen man søker kunnskap om (Torsteinsson 1998). Det sosialkonstruksjonistiske synet går utover hermeneutikken og betrakter forsker og informant

som samskapere av mening i en språklig relasjon (Torsteinsson 1998). For min del har disse ulike kunnskapssynene både vært en utfordring og en hjelp. Den største utfordringen har vært å følge et fenomenologisk kunnskapssyn fordi jeg ikke tror det er mulig å legge bort sin egen forforståelse og la være å tolke. Samtidig har dette synet hjulpet meg til å holde meg så nært til informantenes fortellinger som mulig gjennom hele forskningsprosessen. Hermenuetikken har hjulpet meg til reflektere rundt min egen forforståelse på en åpen og ærlig måte. Sosialkonstruksjonismen har hjulpet meg til å reflektere rundt møtet med meg selv og min egen tekst. Kvale (2006) ser på forskers refleksjoner rundt seg selv i forhold til verifisering, validering og rapportering som en dialog med leser. For meg er dette en dialog med to lesere. Den ene er den/ de som skal lese denne oppgaven og bedømme den fra sitt ståsted, den andre leser er meg selv gjennom min fortolkning av de tolkninger jeg har gjort.

3.3 Rammen for intervjuene

Fire erfarne terapeuter sa seg villige til å prøve ut evalueringsformen i løpet av september 2007. Jeg intervjuet dem om deres erfaringer med denne evalueringsformen i løpet av oktober og november 2007. Det ble gjennomført fire intervjuer med en og en informant. Intervjuene tok fra ca 60- til 90 minutter på hvert intervju. Intervjuene ble fortatt av meg selv og tatt opp på lydbånd. Tre av intervjuene ble foretatt ansikt til ansikt, mens en av informantene ble intervjuet på telefon av praktiske årsaker.

3.3.1 Introduksjon og bruk av TV-skjema

Informantene introduserte TV-skjemaene som et evalueringsskjema for terapeuter tilsvarende SRS-skjema som klienter bruker og at TV-skjemaet skulle brukes slik at både klient og terapeut skulle evaluere samtalen og dele dette med hverandre etterpå. Bruk av evalueringsformen ble presentert som et prosjekt. Introduksjonen samstemte med det jeg ønsket. I ettertid ser jeg at jeg muligens kunne vært mer presis i forhold til hva jeg etterspurte av erfaringer hos informantene. I stedet for å spørre etter hvilken nytte de mente TV-skjema hadde på de enkelte evalueringstemaene, kunne jeg spurt etter hvilken nytte de mente at TV-skjema hadde hatt som verktøy og hvilken nytte å evaluere samtalen på denne måten hadde hatt. Dette hadde muligens gitt mer konkrete svar, på en annen side kunne det ha gitt mindre rom for åpenhet og spontanitet i informantenes refleksjoner. Tre av informantene (TA,TD,TD) opplevde ikke at klientene motsatte seg denne evalueringsformen, mens en av informantene(TC) opplevde at to av tre klienter ikke ønsket at denne evalueringsformen skulle brukes. Tre av informantene (TA,TB,TD) brukte TV-skjema ca 15-20 ganger hver og

en av informantene (TC) brukte TV-skjema i en samtale. To av informantene (TB,TD) brukte TV-skjema i alle saker, mens TA ikke brukte verken SRS- eller TV-skjema i kriesaker og nye saker. Av og til ble også TV-skjema brukt flere ganger med samme klient. Evalueringsformen ble kun prøvd ut i individualsamtaler.

3.4 Redegjørelse for utvalget

3.4.1 Utvalgskriterier

Utvalget består altså av 4 informanter. Jeg arbeider selv innefor psykisk helsevern for voksne. Da jeg startet dette prosjektet hadde jeg en ide om at det ville være interessant om informantene i undersøkelsen også arbeidet innenfor samme system som meg fordi evalueringsformen undersøkelsen er rettet mot, ville være spennende å prøve ut i psykisk helsevern for voksne. Jeg innser nå at jeg nok også hadde en mer ”skjult agenda” for mitt ønske om at informantene skulle arbeide innenfor denne konteksten. Fordi jeg arbeider innenfor psykisk helsevern for voksne håpet jeg at mitt arbeid med masteroppgaven skulle gjøre mine kollegaer nysgjerrige på en slik evalueringsform!

3.4.2 Utvalgs- og kontaktprosedyrer

Det var som forventet ikke lett å finne informanter innenfor de rammene jeg ønsket. Ettersom klinisk psykolog Anne-Grete Tuseth mfl. (2006) hadde vært en av aktørene på den norske undersøkelsen ”Å spørre den det gjelder”, valgte jeg å ta kontakt med henne i håp om å få forslag til aktuelle informanter. Hun var svært hjelpsom og tok på eget initiativ kontakt med Den norske Psykologforeningen, for å høre om de hadde noen oversikt over psykologer som brukte SRS-skjema i psykisk helsevern for voksne og innenfor DPS sitt polikliniske behandlings- system. Den norske Psykologforening hadde ingen slik oversikt og kunne derfor ikke foreslå noen aktuelle informanter. Tuseth hadde selv kjennskap til noen som kunne være aktuelle å spørre. Jeg tok kontakt med disse på telefon, dels for å presentere mitt prosjekt og dels for å høre om de kunne være informanter. 4 personer sa seg til slutt villige til å være informanter. Tre av informantene arbeidet etter familie-og systemorienterte prinsipper, mens en av dem hadde en mer psykodynamisk tilnærming. Tre av disse arbeidet innenfor et DPS system, mens en arbeidet innefor PUT systemet. På bakgrunn av dette falt ”kravet” om at informantene skulle arbeide innenfor psykisk helsevern for voksne, bort.

Jeg laget et utfyllende informasjonsskriv som jeg sendte på e-post til 3 av dem og overleverte personlig til en av dem (appendixnr.V). En av informantene ga tilbakemelding på at

informasjonsskrivet var noe uklart. Dette rettet jeg umiddelbart opp, slik at skrevet skulle være tydelig nok.

De 4 informantene sa seg villige til å prøve ut TV-skjema som evalueringsform i en måned i september 2007, for deretter å la seg intervjuer om sine erfaringer med dette. De kunne selv bestemme hvordan de ville presentere TV-skjemaene og dele dem med sine klienter. De stod også fritt i å bruke evalueringsformen i individual- par- eller familiesamtaler.

3.4.3 Svakheter ved utvalget og rammene for undersøkelsen

Et utvalg på bare fire informanter er lite. Jeg kunne ha valgt å utsette undersøkelsen i håp om å få flere informanter. På grunn av tidspress valgte jeg å gjennomføre undersøkelsen med de fire informantene jeg hadde. Et så begrenset utvalg kan kritiseres fordi det ikke har tilstrekkelig bredde på det man ønsker å undersøke. Således gir undersøkelsen ikke grunnlag for å kunne gi generaliserbare funn i statistisk forstand. Det kan også reises tvil om generaliserbarheten innenfor et kvalitativt perspektiv er tilstrekkelig med så få informanter og innenfor et så begrenset tidsperspektiv. En annen kritikk som kan reises, er at ikke alle fire informanter har en system-og familieorientert tilnærming. Dette vil kunne gjøre det vanskelig å sammenligne informantenes opplevelser. En annen svakhet som kan oppstå ved å bruke erfarne fagpersoner som informanter slik det gjøres her, er at det kan bli mye teori og lite personlig i deres beskrivelser av erfaringer. Med erfarne fagpersoner som informanter kan det også være muligheter for at de blir belærende og forklarende i sine fortellinger, dersom de føler de kan og vet mer enn intervjuer. Dette kan virke hemmende på intervjuer som da kan kvie seg for å spørre relevante og oppklarende spørsmål, når informanten sier noe som virker uklart. Intervjuer kan også være redd for å virke uerfaren og lite kunnskapsrik på det aktuelle tema. På en annen side kan det også være omvendt dersom intervjupersonen har mer klinisk erfaring enn informanten. Da kan det være at informanten holder tilbake erfaringer og tanker fordi han er redd dette skal virke dumt eller avslørende (Rønnestad og Reichelt 1999).

En måneds tidsperspektiv på å prøve ut evalueringsformen, kan også være en svakhet ved undersøkelsen. Erfaringer ved å bruke en evalueringsform i bare en måned, kan bli sett på som tilfeldige og vanskelige å trekke konklusjoner ut ifra.

Enda en svakhet kan være min egen interesse for det som skal undersøkes, slik jeg sier noe om innledningsvis i dette kapittelet. Jeg arbeider selv innenfor psykisk helsevern for voksne og er opptatt av betydningen det kan ha at terapeuten deler av seg selv. At jeg også hadde en ide om å gjøre mine kollegaer mer oppmerksom på viktigheten av en slik tilnæringsform, kan betraktes som en partisk holdning hos meg som forsker. En slik holdning kan kritiseres

for å virke inn på hvordan resultatene presenteres og på den måten gjøre resultatene lite troverdige.

En annen svakhet ved rammene rundt denne undersøkelsen, kan være måter mine egne private og personlige livshendelser påvirker meg som forsker. Det er gjort forskning som viser at terapeuter og veiledere mer eller mindre bevisst knytter personlige og private livserfaringer til sin kliniske praksis. Per Jensen (2008) har i sin doktoravhandling vist at det er sammenhenger mellom terapeuters private og personlige livserfaringer og deres kliniske praksis. Det samme har Michael Rønnestad og Sissel Reichelt (1999) sett når det gjelder veiledere. Det er på denne bakgrunn grunn til å tro dette også gjelder forskere.

3.4.4 Argumenter for utvalget og rammene for undersøkelsen

I kvalitative undersøkelser som baserer seg på et fenomenologisk, hermeneutisk og postmoderne/sosialkonstruksjonistisk kunnskapssyn, leter man ikke etter statistiske og målbare sannheter slik det gjøres innenfor kvantitativ forskning (Kvale 2006). Et slik kunnskapssyn som jeg baserer min undersøkelse på, bygger på flere ideer om innhenting av kunnskap som jeg tidligere har argumentert for i metodekapittelet. Når man intervjuer en person om sin erfaring med noe, er det en refleksjon rundt denne erfaringen i ettertid jeg får vite noe om og ikke hvordan et fenomen er i "virkeligheten" (Torsteinsson 1998). Slik sett blir den enkeltes personlige erfaring like sannferdig som alle andre erfaringer. På bakgrunn av dette, kan et lite utvalg slik det er i denne undersøkelsen, gi kunnskap som er like "sann" som kunnskap som er kommet frem ved hjelp av et stort antall informanter. Jeg innser likevel at dersom 100 informanter sa det samme, ville generaliserbarheten være større enn hos et utvalg på bare fire personer.

Den andre kritikken som går ut på at en av informantene har et annet terapeutisk ståsted og mindre erfaring med det undersøkelsen spør etter, kan det også argumenteres for. Gergen (1985) sier at det er ikke relevant å etterspørre det empiriske grunnlaget for en fortolkning, fordi det er fortolkningsreglene man legger til grunn i hvert enkelt tolkningstilfelle, som er av betydning. Jeg har selv valgt å lage en fortolkningsregel som sier at jeg ønsker ikke å sammenligne erfaringer hos terapeuter med ulik tilnæringsideologi og mindre erfaring på det som ønskes undersøkt. Begrunnelsen for dette er at denne undersøkelsen etterspør ikke en slik sammenligning. På en annen side ser jeg i ettertid at denne kvantitative forskjellen faktisk gjør en forskjell i min måte å tolke og forstå disse informantene på, slik Vigdis Wie Torsteinsson (1998) beskriver i sin artikkel: "Å vite eller ikke vite- eller hvordan vet vi det vi

vet?” (Fokus nr.2, s.65). Slik sett kan min begrunnelse betraktes som et paradoks, et uforenelig skille mellom en hermeneutisk- og sosialkonstruksjonistisk forståelse. Jeg synes dette er problematisk fordi det kan bety at man må velge side. Jeg ønsker ikke det. Jeg begrunner dette med Aadlands (1998) konklusjon: ”En økende erkjennelse av våre ulike konteksters forforståelser og språk kan gi trygghet til å eksperimentere med krysning av ulike paradigmer” (Fokus nr.2 s. 81).

Når det gjelder kritikk av å intervju fagpersoner, mener jeg at fordelene var større enn ulempene. Jeg mener Aadland (1998) sier noe om dette: ” Til tross for all spesialisering behersker vi likevel et utall av forståelsesskjema. Det kommer av at vi er deltakere i et utall forskjellige kontekster” (Fokus nr.2,s.81). Når jeg skulle intervju informantene om deres opplevelser, møtte jeg 4 engasjerte og oppdaterte fagpersoner som ga meg reflekterte og til dels overraskende svar som de bygget på personlige erfaringer de hadde gjort ved å bruke mine TV-skjema som evalueringsform. Der noe var uklart knyttet til svarene informantene ga, var det enkelt å oppklare dette ved at jeg ba de utdype for eksempel en tanke, opplevelse eller uttalelse enda mer. Jeg kunne si hva jeg hadde forstått og de kunne si om dette stemte eller at jeg ikke hadde forstått dem riktig. Da fikk vi mulighet til å oppklare eventuelle misforståelser direkte. Jeg oppfattet ingen av informantene som belærende eller usikre i vårt møte. Dette gjenspeiler et hermeneutisk syn hvor mitt innenfra syn i møte med den andres innenfra syn sammen kan utvikle et ”tredje syn” (Torsteinsson 1998).

Relasjonen har like stor betydning for utfallet av en forskningsbasert intervjusituasjon som for en terapisisituasjon (Reichelt og Rønnestad 1999). For å kunne ”fange opp” noe som kunne ha hatt en betydning for relasjonen, ba jeg informantene komme med umiddelbare kommentarer til intervjusamtalen etter at intervjuet var ferdig. Ingen kom med kommentarer som kunne tolkes som et uttrykk for ubehag eller misnøye med noe i selve intervjusituasjonen. Jeg opplevde selv at relasjonen mellom meg og informantene var god. På en annen side er dette en fortolking jeg selv har gjort på bakgrunn av informantenes uttrykk og min egen forforståelse av hvorvidt relasjonen var god eller dårlig.

Når det gjelder kritikk mot tidsperspektivet på utprøvingen av denne evalueringsformen, kan jeg ikke si noe om en langvarig bruk av TV-skjema ville gjøre en forskjell i forhold til resultatene. Hadde man gjort samme undersøkelse en gang til med de samme informantene,

men over et lenger tidsforløp kunne man sett på om tidsperspektivet utgjorde en forskjell i opplevelsen av nytte.

Muligheten for at mine tolkninger av materialet er farget av min egen interesse og engasjement for temaet er reelt. Jeg vil argumentere for at sjansen for feilkilder knyttet til egne preferanser til det man vil undersøke, er mindre når man er klar over og vedkjenner seg dette, enn når man tror man kan la være å tolke eller tror at man kan være nøytral (Kvale 2006). Å være upåvirket av egne personlige og private livshendelser, er umulig. Som menneske, enten vi er forskere eller noe annet, vil vi alltid ha med oss de erfaringer livet har gitt oss. Dette får også betydning for oss som forskere og hvordan vi tolker det vi ser og erfarer. I et hermeneutisk perspektiv vil dette kunne beskrives som forskers forforståelse. Her beskrives tolkning som noe som verken har en begynnelse eller slutt fordi det hele tiden er en vekselvirkning mellom helheten og delene av det som undersøkes (Dalen 2004). Tolkningen som foregår vil derfor utvikle seg i et stadig samspill mellom helhet og del, mellom forsker og tekst og forskerens forforståelse, i det man kan kalle ”den hermeneutiske spiral” (Dalen 2004). I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv vil dette kunne beskrives som en meningsutveksling som er kontekstavhengig, og at det er gjennom samtalen gyldig kunnskap konstrueres (Kvale 2006).

3.5 Valg av analysemetode

For å bearbeide og strukturere intervju materialet har jeg valgt å bruke de fem trinnene i det Kvale (2006) beskriver som meningsfortetting av tekst. Meningsfortetting av tekst ble i utgangspunktet utarbeidet av Giorgi (1985). Hans metode hadde et ”rendyrket” fenomenologisk kunnskapssyn, mens Kvale presiserer at meningsfortetting ikke er begrenset til fenomenologisk metode (2006). Hensikten med analyseformen er gjennom fortetting av teksten å komme frem til mer og mer grunnleggende meningsenheter i teksten. Jeg vil senere i dette kapitlet gi en detaljert beskrivelse av hvordan jeg brukte metoden.

Kvale (2006) oppmuntrer til at også kvalitative data kan visualiseres for å synliggjøre for eksempel hovedpoenger i en tekst. I min undersøkelse har jeg gjort dette ved å la informantene selv gradere sin opplevde nytte på skalaer. Disse skalaene vil bli presentert i forkant for hvert evalueringstema (hovedkategori) i presentasjonen av de funn som er gjort. Jeg vil også sammenfatte informantenes graderingene i to tabeller under presentasjon av datamaterialet. Hensikten med dette er å gi leser et raskt innblikk i hvordan informantene ga uttrykk for nytte på hver av de fire evalueringstemaene.

Fargekoding ble brukt for å lokalisere og trekke ut essensen i de grunnleggende meninger som var innbakt i de sentrale tema i teksten. Dette er en praktisk og nyttig metode som jeg mener kan brukes for å kondensere tekst og trekke ut grunnleggende meninger utover det meningsfortetting kan bidra til. Jeg er gjennom personlig samtale med Rolf Sundet 17. april 2008 gjort kjent med at han blant annet har brukt fargekoding for å hente ut meninger fra tekstmaterialet i sin doktoravhandling.

Resultatene vil kodes etter følgende kategorier:

Den terapeutiske relasjon, mål & tema i samtalen, tilnærming & metode i samtalen, total/generell vurdering av samtalen.

Resultatene vil presenteres slik at de ulike informantenes utsagn kommer tydelig frem.

3.6 Validitet

Validitet er i følge Kvale (2006) en sosial konstruksjon. For å kunne si noe om hva som er valid kunnskap må man også ta stilling til hva som er sant. Kvale sier videre at når man forholder seg til en sosialkonstruksjonistisk ide, forholder man seg ikke til bare en sannhet eller en virkelighet, men til mange sannheter og virkeligheter. Sett i lys av dette, blir bedømmelsen av om et forskningsprosjekt er valid eller ikke, ikke bare et spørsmål om metodevalg, men slik jeg tidligere har referert til, hvem man selv er som forsker, hva man tror på og hvilke erfaringer man har som menneske. Et forskningsprosjekt innenfor en slik forståelsesramme kan ikke evalueres og bedømmes uten at man ser på interaksjonen mellom forsker og forskningsprosjektet. I denne undersøkelsen har jeg prøvd å validere slik Kvale sier, forskningsprosessen, resultatene og meg selv på følgende måte:

Ved å stille spørsmål til teorien og det forskningsmateriale jeg har brukt for å utforme problemstillingen og forskningsspørsmålene for å kunne studere mitt tema.

Ved å beskrive og diskutere mulige ulemper og fordeler rundt hva jeg har gjort i hele prosessen fra å kontakte informanter, samle inn data, bearbeide dette og presentere det jeg har funnet.

Ved å reflektere rundt meg selv som et verktøy som er i dialog og interaksjon med mitt eget forskningsmateriale og hvilke konsekvenser dette kan ha for hele forskningsprosessen og gyldigheten av det jeg har valgt å fokusere på i rapporten.

3.7 Etikk

Etiske krav avhenger av hvor sensitivt materiale man som forsker forholder seg til. Det betyr at det gjør en forskjell i forhold til hvem informantene er og hvilke tema som ønskes belyst.

Det vil være forskjell på om informantene er klienter eller terapeuter. Det vil også gjøre en forskjell om temaene handler om personlige og private erfaringer, eller om det handler om mer generelle betraktninger.

Kvale (2006) er opptatt av at etiske overveielser må foretas gjennom hele forskningsprosessen. Han mener at det er tre etiske regler man må være opptatt av:

Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. Særlig der klienter er informanter er de etiske kravene absolutte. I denne undersøkelsen er det erfarne terapeuter som er informanter og det som undersøkes er ikke spesielt sensitivt. Det betyr ikke at de tre etiske kravene kan fravikes, men at innholdet i dem får en annen karakter.

Et informert samtykke viser til forskers etiske ansvar for at informantene får nødvendig informasjon om prosjektet de er spurt om å delta i. Det betyr at informanten deltar på frivillig basis og at informantene når som helst kan trekke seg ut av prosjektet.

I min undersøkelse har jeg som nevnt tidligere, utarbeidet et informasjonsskriv som skulle ivareta et informert samtykke (appendix nr.V). Dette skrevet fikk alle informantene til gjennomlesning før de begynte på bruke mine TV-skjema. Jeg laget et nytt informasjonsskriv som jeg leste opp for hver enkelt før jeg intervjuet dem (appendix nr. VI). Jeg vektla deres mulighet til fortsatt å trekke seg ut av prosjektet, deres ansvar for å ivareta taushetsplikten overfor sine klienter og mitt ansvar for å ivareta informantenes konfidensialitet. Vi ble enige om hvordan informantene ønsket å bli omtalt. Alle var enige om at deres yrkestittel samt arbeidskontekst kunne omtales. Ett eksempel kunne være: Psykolog, TA, DPS, poliklinikk. De ble også informert om at min undersøkelse ville bli lest av minst to sensorer ved Diakonhjemmets høgskole i Oslo, og at den vil bli tilgjengelig for andre studenter ved høgskolens bibliotek.

Hvilke konsekvenser en intervjustudie kan ha for informantene, er en annen viktig etisk side ved å forske på mennesker. I mitt prosjekt var informantene erfarne terapeuter som jeg mente hadde god innsikt i hvilke konsekvenser dette prosjektet kunne ha for dem.

3.8 Fremgangsmåte ved tekstanalyse

Jeg vil først gi en detaljert beskrivelse av hvordan jeg gikk frem for å analysere informantenes opplevelse av nytte ved å bruke TV-skjema som evalueringsform. Deretter vil jeg kort referere til hvordan jeg analyserte informantenes opplevelse av nytte ved å bruke SRS-skjema.

Tilslutt vil jeg vise hvordan jeg kom frem til informantenes mest sentrale ideer om eventuell bruk av TV-skjema som evalueringsform i fremtiden.

For å bearbeide og strukturere teksten har jeg valgt å bruke meningsfortetting og fargekoding slik jeg har gjort rede for i metodebeskrivelsen (Kvale 2006; Giorgi 1985). Jeg hadde på forhånd utarbeidet en intervjuguide (appendix nr. IV) hvor skalaer for å visualisere grad av nytte var inkludert som en del av intervjuguiden (appendix nr. III). På den måten fikk jeg et raskt innblikk i styrken på informantenes opplevelse av nytte på de enkelte evalueringstema. Visualiseringen ble gjort ved at informantene selv ble bedt om å sette et kryss på en skala fra 0 til 10 for å vise styrke på opplevelse av nytte på hver av evalueringstemaene. Informantene ble bedt om å gjøre dette både for seg selv og for hva de trodde klientene hadde hatt av nytte. Etter at informantene hadde gradert sin opplevelse av nytte og nytte de trodde klientene hadde hatt, ble de bedt om å fortelle om opplevelser og erfaringer de hadde gjort seg på hvert av evalueringstemaene. Under hele intervjuprosessen prøvde jeg å få tak i den enkelte sin opplevelse og refleksjon rundt denne opplevelsen (Torsteinsson 1998). Jeg prøvde å innta en ”ikke-vite-osisjon” ved å være nysgjerrig og utforskende på en så lite forutinntatt måte som mulig. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd og transkribert ordrett av meg selv direkte inn i en egen mappe som jeg på forhånd hadde opprettet for hver informant på data i Microsoft Word. I transkriberingsprosessen brukte jeg høretelefoner på båndspiller og skrev mens jeg lyttet. Å høre informantens stemme mens jeg skrev, følte jeg ga et nært forhold til både informant og tekst. Denne fasen i analysearbeidet var svært tidkrevende fordi det var mye som skulle transkriberes, og det krevde stor nøyaktighet og tålmodighet. Det var stor forskjell på hvordan informantene meddelte seg muntlig. Noen snakket i lange og usammenhengende setninger, mens andre var korte og konkrete i sitt uttrykk. Kroppsspråk som uttrykk for følelser og engasjement er ikke tatt med i teksten og kan gi grunnlag for kritikk. Jeg mener likevel at i denne undersøkelsen var det viktigst å få med det som informantene fortalte i form av verbale meninger.

I hver mappe jeg hadde laget i Word, hadde jeg lagt inn intervjuguiden som en ”analyseguide”, slik at det informantene fortalte kunne skrives direkte inn under de aktuelle tema som intervjuguiden inneholdt. Fordelen med dette var at intervjumaterialet ble mer håndterlig.

Etter at alle intervjuene var transkribert, tok jeg for meg ett og ett av de transkriberte intervjuene og gjorde følgende:

Jeg leste gjennom hele intervjuet flere ganger for å danne meg en oversikt og helhet av teksten. På noen punkter var teksten så uklar at jeg igjen måtte lytte på samtalen på båndet, ofte flere ganger for å være sikker på at jeg hørte og forsto det som ble sagt.

Deretter leste jeg transkriberingen med det for øyet å søke etter naturlige meningsenheter i teksten slik Kvale (2006) beskriver om meningsfortetting. Dette var en bevegelse hvor min tolkning i møte med teksten, skulle skriftliggjøres. Her hadde jeg nytte av at informantene hadde gradert sin opplevde nytte på de enkelte evalueringstemaene på skjemaet, fordi dette gjorde det enklere for meg å finne naturlige meningsenheter knyttet til dette i teksten. Dette gjorde intervjumaterialet mer oversiktlig. Ulempen kunne være at jeg ble mer opptatt av spesielle temaer som igjen kunne virke inn på hvordan jeg forholdt meg til andre tema og materialet i sin helhet. Selv om noen temaer var mer interessante for meg enn andre, var jeg hele tiden opptatt av å forholde meg så åpent som mulig i forhold til informantene sa og det jeg hadde transkribert. Jeg hadde et blankt ark for hver informant. Arket var tydelig merket slik at jeg ikke skulle blande sammen informantene. De naturlige meningsenhetene jeg fant i den transkriberte teksten skrev jeg nå ned på venstre side av arket under hver av de fire (evalueringstemaene) hovedkategoriene: Relasjon, mål og tema, tilnærming og metode samt total/generell vurdering av samtalen.

Neste steg i analysen var å søke etter mer ”sentrale temaer” som jeg mente fanget de naturlige meningsenhetene i teksten. Det kunne være flere sentrale temaer i en naturlig meningsenhet og det kunne også være undertemaer til de sentrale temaer. De sentrale temaene ble nummerert med samme nummer som den naturlige meningsenheten jeg mente de var et uttrykk for. Dette gjorde jeg for å ha oversikt over hvilke sentrale tema som hørte til hvilken naturlig meningsenhet.

De sentrale temaene jeg satt igjen med, satte jeg deretter opp i mot det jeg ønsket å undersøke og stilte meg selv følgende spørsmål: ”Gir disse sentrale eller dominerende tema svar på det jeg spør etter i undersøkelsen?” Alle sentrale tema som ikke svarte på det jeg etterspurte, ble tatt bort. Jeg satt da igjen med en del sentrale tema som jeg mente ga svar på problemstillingen i undersøkelsen. Dette var en form for utvelgelse som kan kritiseres fordi den er svært subjektiv og kan derfor bli sett på som partisk og upålitelig. Jeg mener at jeg bestrebet meg på å være så åpen som mulig på alle tema, og jeg mener at graderingene som ble gjort av informantene i forkant, kan bidra til å verifisere denne utvelgelsen.

Siste steget i analysen var å forsøke å binde sammen de viktigste emnene/temaene i intervjuet til et best mulig beskrivende utsagn. Jeg syntes dette var vanskelig å få til. For å gjøre dette enklere for meg selv, tok jeg derfor i bruk fargekoding slik jeg har referert til i valg av metode, og gjorde dette slik: Jeg leste alle sentrale tema jeg hadde, og farget med samme farge de tema jeg mente var overlappende og like. På den måten fant jeg tema som syntes å gå igjen og tema som skilte seg ut. Det viste seg at det var tema som gikk igjen på alle hovedkategoriene. Disse temaene ble tilsutt fortettet til tre grunnleggende utsagn som jeg mente var mest dekkende for den mening av nytte de ga uttrykk for. Følgende tre utsagn for opplevd nytte ble stående: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”, ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv” og ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten.” Disse tre utsagnene vil bli under presentasjon bli presentert hver for seg som overskrifter på de evalueringstema de er mest beskrivende for.

For å finne hovedessensen av informantenes erfaringer ved å bruke SRS-skjema som evalueringsform, brukte jeg samme fremgangsmåte som jeg har beskrevet over. For å trekke ut essensen av informantenes ideer om fremtidig bruk av TV-skjema som evalueringsform gjorde jeg tilsvarende som beskrevet over.

4.0 PRESENTASJON AV RESULTATER

Hensikten med denne undersøkelsen har vært å se på om bruk av TV-skjema (appendix nr. I) er en nyttig evalueringsform. For å kunne gjennomføre undersøkelsen har fire informanter (TA,TB,TC,TD) prøvd ut evalueringsformen i en måned. Tre av informantene(TA,TB,TD) har prøvd ut evalueringsformen ca. 20 ganger hver, mens en av informantene(TC) har prøvd evalueringsformen en gang. Evalueringsformen har av og til blitt brukt flere ganger med samme klient.

Tre av informantene (TA,TB,TD) arbeider etter et system-og familieorientert perspektiv. En (TC) etter et mer psykodynamisk perspektiv. Evalueringsformen er prøvd ut kun i individualsamtaler, hvilket innebærer at undersøkelsen ikke kan si noe om effekten en slik evalueringsform kan ha for par-og familiesamtaler. Ingen klienter er spurt i denne undersøkelsen.

Alle informantene i undersøkelsen hadde 4-5 års erfaringer med å bruke evalueringsskjema for klienter (SRS-skjema) (appendix nr.II) som evalueringsform. Samtlige ga uttrykk for å være godt fornøyd med bruken av denne evalueringsformen. Nyttene de ga uttrykk for ved å bruke SRS-skjema, var stort sett sammenfallende med erfaringer som kommer frem hos informantene i undersøkelsen "Å spørre den det gjelder" (Tuseth mfl. 2006).

Et gjennomgående trekk ved undersøkelsen, er at for tre av informantene(TA,TB,TD) synes bruk av TV-skjema som evalueringsform å ha vært nyttig på følgende evalueringstema: *Relasjon ,mål og tema samt tilnærming og metode i samtalen*, mens evalueringstemaet *total/generell vurdering av samtalen* stort sett hadde liten betydning. Videre var det en av informantene (TC) som syntes evalueringsformen stort sett var lite nyttig på de samme evalueringstemaene.

Slik jeg gjør rede for i analysen av intervjumaterialet, fant jeg hos tre av informantene (TA,TB,TD) tre grunnleggende eller essensielle utsagn jeg mente var mest dekkende for deres opplevelse av nytte på tre av evalueringstemaene. På evalueringstemaet "*den terapeutiske relasjon*" fremsto følgende utsagn på informantenes opplevelse av nytte: "Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på". På evalueringstemaene "*mål og tema samt tilnærming og metode i samtalen*" var følgende utsagn mest beskrivende for disse informantenes opplevelse av nytte:

”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv.” Når det gjaldt nytte de samme informantene antok at evalueringsformen hadde hatt for klientene, fordelte nytten seg ganske likt på samtlige evalueringstema. Hovedtyngden i informantenes (TA,TB,TD) uttalelser om antatt nytte for klientene, ga seg uttrykk i følgende utsagn ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”.

Jeg vil presentere de funn jeg har gjort på følgende måte:

Først vil jeg presentere bruk og nytte informantene (TA,TB,TC,TD) mener de og klientene har hatt av å bruke SRS-skjema til å evaluere samtalen. Dette vil jeg gjøre under pkt. 4.1. Deretter vil jeg under punkt 4.2 presentere konteksten TV-skjema som evalueringsform er brukt innenfor. Under dette punktet vil jeg først presentere hvordan informantene introduserte bruken av skjema og om de møtte motstand mot terapeutens bruk av skjemaet. Jeg vil referere til hvordan informantene oppfattet ordlyden på TV-skjema, i hvor mange saker, hvor lang periode og hvilke type saker TV-skjema er brukt. I hvilke saker TV-skjema som evalueringsform ikke er brukt, blir også presentert her. Under pkt. 4.3 vil jeg presentere nytten av å bruke TV-skjema som evalueringsform. Under dette punktet vil jeg så presentere de tre utsagnene som for tre av informantene (TA,TB,TD) var mest dekkende når det gjaldt opplevelse av nytte på de tre evalueringstemaene :”*Den terapeutiske relasjon*”, ”*mål og tema i samtalen*” og ”*tilnærming og metode i samtalen*”. Under punkt 4.3.4 vil jeg presentere hvordan en av informantene (TC) opplevde liten nytte av bruk av TV-skjema. Punkt 4.4 vil belyse hvilken nytte informantene (TA,TB,TC,TD) mente de hadde av evalueringstemaet ”*total/generell opplevelse av samtalen*”. Tilslutt vil jeg under punkt 4.5 presentere informantenes (TA,TB,TC,TD) fremtidige tanker om bruk av TV-skjema.

I metodekapittelet gjorde jeg rede for hvordan det fenomenologiske, hermeneutiske og sosialkonstruksjonistiske perspektivet har farget hele intervjuundersøkelsen. Presentasjon av informantene uttalelser vil gjøres delvis ved sitater og delvis ved mine egne ord. Jeg vil bestrebe meg på å være så fenomenologisk som mulig i denne presentasjon. Samtidig som mine tolkninger av informantenes utsagn vil gi et hermeneutisk perspektiv en plass.

4.1 Bruk og nytte av SRS-skjema

Alle informantene oppgir å ha brukt SRS-skjema som evalueringsform i 4-5 år. Noen konsekvent og noen sporadisk. Noen har brukt SRS-skjema der de har følt det har vært et behov. Noen har valgt ut spesielle saker der de bruker skjema:

”Jeg har nok vært selektiv i bruken av SRS-skjema. Det har blitt til at jeg har brukt skjema der det har vært et lenger behandlingsforløp” (psykolog TA,DPS).

Ser vi på tidsdimensjonen i forhold til å bruke SRS-skjema som evalueringsform, synes informantene i min undersøkelse å være godt kjent med SRS-skjemaene og evalueringsformen. Bruken av skjemaene varierer i både hyppighet og type saker hos disse informantene.

Alle informantene oppgir at SRS-skjema som evalueringsform synes virkningsfull i forhold til å oppklare misnøye med noe i samtalen. Følgende utsagn illustrerer dette:

”Jeg får mye mer detaljert informasjon og tilbakemeldinger fra klientene når de bruker SRS-skjema. Da kan det komme frem om det er noe de er misfornøyde med og da kan vi lettere oppklare hvorfor de er misfornøyd og hva som skal til for at de skal bli mer fornøyde” (psykolog, TA,DPS).

Temaene på SRS-skjema synes også å være nyttige som ”kart” for hva man skal snakke om og dette utsagnet synes beskrivende for denne erfaringen:

”SRS-skjema hjelper meg til å holde fokus på det som er viktig og gir muligheter til å justere kursen underveis. Da blir SRS-skjema på en måte et kart som terapeuten kan navigere etter” (psykolog,TD,PUT).

På denne måten ser det ut til at SRS-skjema bidrar til at man får innhentet nyttig og nødvendig informasjon fra hvordan klienten opplever samtalen og SRS-skjema blir på den måten en veiviser på hva man skal ha fokus på.

En av informantene gir uttrykk for en forståelse av at høye kryss gir grunnlag for mindre informasjon enn lave:

”Når de skårer høgt er det liksom ikke noe å ta tak i. Når de skårer lavere er et mer å ta tak i som jeg mener er nyttig for meg. Da kan jeg spørre hvorfor de krysser lavere” (barnevernpedagog master i fam.terapi ,TD,DPS).

Samme informant sier videre at kryssene klientene setter er et uttrykk for noe uansett hvor de settes. Samtidig sier informanten at høye kryss gir lite å ta tak i, mens lav kryss gir mer å ta tak i for terapeuten. Informanten skiller på en måte på betydningen av nytte hun selv mener

hun har av klientens høye og lave kryss. Hun snakker ikke med klienten om de høye kryssene, bare de lave. For henne synes ikke høye kryss å ha samme interesse som lave kryss.

Terapeutenes nytte av å la klienter evaluere samtalen ved å bruke SRS-skjema kan oppsummeres med at det gir terapeuten mer detaljert informasjon og tilbakemelding på hvordan samtalen har vært og minner terapeuten på hva man skal snakke om. Videre synes det å hjelpe terapeuten til å justere kursen i tide og gir best nytte når klientene skårer lavt.

Alle informantene er samstemte i at de tror det er nyttig for klientene at de bruker SRS-skjema som evalueringsform fordi klientene da føler seg tatt på alvor. En av informantene tror likevel at SRS-skjema er mer nyttig for terapeuten enn for klienten:

”De fleste gir uttrykk for at de er fornøyd. Det ser ut til at de liker at terapeuten setter seg ned og hører på dem med respekt. Det er likevel min opplevelse at det er litt mindre nyttig for dem enn for meg, fordi de har litt lett for å krysse høgt opp. Da tenker jeg at de krysser litt høgt for min skyld:” (barnevernpedagog m.master i fam.terapi,TB,DPS)

Denne terapeuten sitter med en opplevelse av at de fleste klienter er fornøyde og at klientene liker at hun hører på dem. Samtidig virker det som om terapeuten er usikker på gyldigheten av de høye kryssene som klientene setter, fordi hun tenker at de krysser høyt for hennes skyld og da blir det ikke så nyttig for klientene.

En av informantene (psykolog TD, PUT) mente at denne evalueringsformen var like nyttig for klientene som for terapeuten og at det ble et samtalerituale å evaluere på denne måten.

Oppsummerende kan det synes som nytten informantene mente at klientene hadde hatt var at klientene fikk gitt rask tilbakemelding om de følte seg trygge og opplevde relasjonen som god. Videre at de fleste klienter synes å være fornøyde, men at høye skår gir mindre nytte for klientene. SRS-skjemaene synes å bli en form for samtalerituale”

4.2 Konteksten hvor TV-skjema er brukt som evalueringsform

Her vil jeg presentere informantenes bruk av og erfaring med mine TV-skjema i klinisk praksis slik jeg har beskrevet innledningsvis.

4.2.1 Introduksjon av TV-skjema

Det var viktig å få vite hvordan informantene introduserte TV-skjema fordi det kan ha betydning for hvordan resultatene kan tolkes og forstås. Slik beskrev informantene at de introduserte TV-skjemaene for klientene:

”Jeg sa jeg var med i et prosjekt der man skulle se på hvordan man evaluerer samtalen både som terapeut og klient, at våre vurderinger var viktige å sammenligne for å se på og snakke om våre vurderinger av samtalen. Jeg var veldig opptatt av at vi skulle bruke tid på å snakke om TV skjemaene både før og underveis i samtalen. Jeg tydeliggjorde at dette var en evaluering i forhold til terapeuten” (psykolog,TA,DPS).

”Jeg sa at på Tynset har de et forskningsprosjekt der de har laget et skjema for terapeuter hvor terapeutene også skal evaluere timen for å se om terapeuten og klienten opplever timen noenlunde likt.” (barnevernpedagog m.master i familierapi, TB, DPS)

”Jeg sa til klienten at det er noen som prøver å forske på om det gir mer informasjon dersom jeg som terapeut også fyller ut et skjema som er temmelig likt det du fyller ut. Så tenker jeg at når vi begge har fylt ut hvert vårt skjema skal vi se på det sammen og se hvordan det blir for deg når vi fyller ut hvert vårt skjema og hva vi får ut av det.” (psykolog, TC, DPS)

”Jeg sa at jeg var med på en undersøkelse der det skulle undersøkes om det gjorde en forskjell om jeg også fylte ut et evalueringsskjema for hvordan timen hadde vært. Om vi så likt eller ulikt på det”. (Psykolog TD, PUT)

Informantene brukte begrepene ”prosjekt”, ”forskningsprosjekt”, ”noen som prøver å forske på” og ”undersøkelse”. Jeg tror ikke disse forskjellene i hva informantene sa om mitt prosjekt hadde avgjørende betydning for utfallet av resultatene. Begrunnelsen for dette er at begrepene er nært beslektet og assosieres etter mitt syn til det samme fenomenet. For det andre var det såpass stort samsvar i resultatene at det underbygger begrepenes betydning som samsvarende/like.

Tre av informantene brukte begrepet evaluering. En fjerde informant sa at terapeut og klient skulle fylle ut hvert sitt skjema og se på dette sammen. En sa at det var evaluering av terapeuten og en sa det var evaluering av samtalen.

Man kan undre seg på om det kan ha betydning for utfallet når begrepet evaluering brukes forskjellig. I dette tilfellet tror jeg ikke det, fordi informanten (TA) som sa at dette var en evaluering av terapeuten, sa også at både klient og terapeut skulle evaluere samtalen og at det var viktig å sammenligne begges evaluering og snakke om dette. To av de andre informantene

(TB,TD) sa også at de skulle sammenligne og se om terapeuten og klienten så likt eller ulikt på samtalen og at de skulle snakke om dette etterpå. En tredje informant (TC) sa at vi skal se hvordan det blir for deg når vi fyller ut hvert vårt skjema.

Det synes som alle informantene beskrev TV-skjema som et evalueringsskjema som skulle brukes slik klienten bruker SRS-skjema for å evaluere hvordan man selv opplevde samtalen på konkrete tema. Terapeut og klient skulle deretter sammenligne sin evaluering og snakke sammen om dette. På den måten ble det en evaluering av samtalen hvor både terapeutens - og klientens personlige opplevelse på de samme evalueringstema ble gjenstand for samtale.

4.2.2 Motstand mot at terapeuten skulle bruke TV-skjema

Slik jeg refererer til innledningsvis var det viktig for meg å høre om noen av informantene hadde opplevd at klienter ikke ville at terapeutene skulle bruke TV-skjema og hvordan terapeutene da forholdt seg til dette. Tre av de fire informantene(TA,TB,TD) i undersøkelsen hadde ikke møtt motstand hos noen av sine klienter, mens en av de fire informantene (TC) hadde møtt motstand fra to av de tre klientene hun hadde spurt om ville delta i undersøkelsen. Denne informanten(TC) fortalte at hun hadde bare hatt tre klienter i denne perioden, og to av dem sa nei til at hun kunne bruke TV-skjema. Hun ga uttrykk for at hun nok ville ha prøvd ut TV-skjemaet i flere saker dersom hun hadde hatt mulighet. Hun sa også at dette hadde hun bare gjort fordi hun hadde sagt seg villig til å prøve ut TV-skjemaet som evalueringsform i denne avgrensede perioden.

En av de tre informantene som ikke hadde møtt motstand hos noen av klientene hun hadde spurt, sa det slik:

”Jeg har aldri møtt motstand hos klientene på å bruke verken SRS- skjema eller TV-skjema. Jeg tror dette handler om hvordan jeg selv introduserer skjemaene og hvilket forhold jeg selv har til dette. Jeg sier til klientene at dette er et viktig måleinstrument på sentrale områder i terapien som det er viktig at vi har fokus på, og det synes de er ok.” (barnevernpedagog m.master i familierapi,TB, DPS)

Denne informanten/terapeuten har tanker om at det handler mer om motstand og egen holdning hos terapeuten enn det handler om motstand hos klienten. Hun synes å gi uttrykk for at det er terapeutens holdning og argumentasjon for hensikten med å bruke skjemaet som blir avgjørende om klienten sier nei eller ja.

Oppsummerende kan man se to ulike syn hos terapeutene på opplevelse av motstand fra klientene. De som ikke har opplevd motstand fra klienter sier at det handler om terapeutens holdninger til TV-skjema. Den som møtte motstand begrunner dette med at to klienter svarte nei og informantene selv sier hun bare brukte TV-skjema fordi hun var med i denne undersøkelsen.

4.2.3 Ordlyden på TV-skjema

Jeg ønsket en tilbakemelding fra informantene på hvordan de opplevde ordlyden på TV-skjema. Tre av dem (TA,TB,TD) syntes ordlyden på skjema var grei og hadde ingen innvendinger, mens en av dem (TC) syntes ordlyden forstyrret og hadde en negativ effekt og ga uttrykk for dette på denne måten:

”Ordlyden på skjemaet forstyrret meg. Det ga meg en ubekvem følelse at det stod: ”Jeg FORSTÅR klienten”, fordi denne ordlyden strider i mot bruken av SRS-skjema som nettopp bidrar til at man tar inn over seg at man IKKE kan være sikker på at man har forstått den andre, - og det er vel det man skal sjekke ut med disse skjemaene! Hadde det derimot stått: ”Jeg TROR jeg forstod klienten”, hadde det vært i tråd med at jeg kan ikke vite om jeg forstår før jeg sjekker det ut.” (psykolog, TC,DPS)

For denne informantene var språket på skjemaet forstyrrende fordi det var motsigende i forhold til hensikten med det man skulle evaluere.

4.2.4 Hvor mange saker og hvor lang periode er TV-skjemaene blitt brukt

Av de fire informantene som var med i undersøkelsen, hadde tre av dem (TA,TB,TD) brukt TV-skjema mellom 15-20 ganger hver i løpet av september 2007. En av informantene (TC) hadde brukt TV-skjema en gang i samme periode. I løpet av den perioden jeg ønsket at TV-skjema skulle prøves ut, var det til sammen prøvd ut et sted mellom 55 og 60 ganger i løpet av september 2007.

4.2.5 I hvilke type saker er TV-skjemaet brukt

Innledningsvis refererer jeg til et ønske om å se i hvilke saker informantene hadde brukt TV-skjema og hvilken begrunnelse de ga for dette. Hensikten var at informasjon om dette kunne ha betydning for hvordan man kan tolke og forstå informantenes svar. Det viste seg at de hadde brukt skjemaene noe forskjellig. En av informantene(TA) sa hun hadde brukt TV-skjema i saker der det var et lenger behandlingsforløp og der det ikke var så mye ”trykk” i

saken. Informanten mener altså at man ikke bør bruke verken SRS-skjema eller TV-skjema som evalueringsform der det står mye på spill og der det er mange og sammensatte problemer og mye affekt. Videre ser det ut til at denne informantene ikke bruker evalueringskjema før behandlingen har vart en stund. To av informantene (TB,TD) fortalte at de hadde brukt TV-skjema i alle saker de hadde hatt i denne perioden, bortsett fra noen få, der de hadde glemt å bruke TV-skjema. For å huske på å bruke TV-skjema, la de det foran seg på bordet.

Disse informantene (TB,TD) ga ikke uttrykk for noen reservasjoner i forhold til i hvilke saker de hadde brukt TV-skjema som evalueringsform i. Dette står i kontrast til den andre informanten som brukte skjema der det var en lenger relasjon og der det ikke var så mye ”trykk”. Det ser ut til at det er en ulik praksis hvor mange, både personlige og profesjonelle erfaringer og ideer ligger bak de handlinger og valg av fremgangsmåte man gjør som terapeut i terapi.

4.2.6 I hvilke type saker er TV-skjema ikke blitt brukt

For å sikre at det også kom frem hvilke type saker informantene eventuelt ikke hadde brukt TV-skjema i, ble dette også etterspurt. To av informantene (TB,TD) ga ikke uttrykk for at det var saker der de bevisst ikke hadde brukt TV-skjema. En av informantene (TC) hadde brukt TV-skjema i en kartleggingssamtale, mens en av informantene (TA) brukte ikke TV-skjema i krise - saker:

”Jeg har unngått å bruke dem i saker som har vært preget av krise. Jeg vet ikke hvorfor, men kanskje det handler om en tanke jeg har om å beskytte dem? Jeg er overrasket over at jeg er så opptatt av at de skal beskyttes, særlig fordi jeg mener at det å beskytte ikke nødvendigvis er det man skal gjøre. Jeg ble først klar over at jeg gjorde dette når jeg tok i bruk TV-skjema” (psykolog TA,DPS)

Denne informanten (TA) er den samme som ikke brukte TV-skjema i saker med mye ”trykk” og som brukte TV-skjema i saker der det var et lenger behandlingsforløp. Her sier informanten at hun ikke bruker TV-skjema i krisesaker. Hun sier hun ikke helt vet hvorfor, og ble overrasket over at hun beskytter klientene på denne måten, særlig fordi hun mener at det skal man ikke gjøre. Dette kan forstås som at hun mener at selv om klienter er i krise trenger eller skal man ikke beskytte dem på denne måten. Denne informanten har erfart at TV-skjema har gjort henne klar over en terapeutatferd hos seg selv som hun egentlig tar avstand fra, men som ikke ser ut til å ha vært så synlig for henne før hun tok i bruk denne evalueringsformen.

4.3 Nytten av å bruke TV-skjema som evalueringsform

Etter å ha presentert konteksten informantene har brukt TV-skjema innenfor, vil jeg slik jeg sier innledningsvis, presentere resultatene fra informantenes(TA,TB,TC,TD) erfaringer ved å bruke TV-skjema som evalueringsform. Informantene vil ha to fokus: Det ene på nytten informantene mener de selv har hatt av å bruke TV-skjema som evalueringsform, og det andre på nytten informantene tror klientene har hatt av at terapeutene brukte denne evalueringsformen.

Tabell I viser informantenes opplevelse av nytte denne evalueringsformen hadde for dem på hvert av evalueringstemaene på TV-skjema.

Terapeut	Den terapeutiske relasjon	Mål & tema	Tilnærming & metode	Total/generell vurdering
TA	8	9	9	6
TB	8	4	10	8
TC	2	4	3	3
TD	9	9	9	9

Tabell I: Opplevd styrke av nytte for terapeuter ved å bruke TV-skjema som evalueringsform (0=ingen nytte, 10=svært stor nytte)

Tabell II viser informantenes antakelse av nytte de trodde at klientene hadde av denne evalueringsformen på hvert av evalueringstemaene på TV-skjema.

Terapeut	Den terapeutiske relasjon	Mål & tema	Tilnærming & metode	Total/generell vurdering
TA	9	9	8,5	6
TB	6	4	9	6,3
TC	0	0	0	0
TD	9	9	9	9

Tabell II: Terapeutens antakelse av nytte for klienter på de fire evalueringstemaene. (0=ingen nytte, 10=svært stor nytte)

Slik jeg tidligere har referert til har en av informantene (TC) brukt TV-skjema som evalueringsform bare en gang. Dette gjør det vanskelig å sammenligne denne informantens erfaring med de andre (TA,TB,TD) som har brukt evalueringsformen opptil 20 ganger hver.

Jeg har derfor valgt å presentere informanten TC sin opplevelse av nytte under punkt 4.3.4. Det betyr at de funn som presenteres under de tre følgende utsagnene, er funn som er gjort hos de tre informantene (TA, TB, TD) som hadde brukt TV-skjema som evalueringsform mellom 18 til 20 ganger hver.

4.3.1 Utsagn 1: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”

Det første utsagnet jeg vil presentere, og som syntes å gjøre seg mest gjeldende på evalueringstemaet ”*den terapeutiske relasjon*”, er utsagnet ” Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”. Jeg vil derfor presentere hvordan dette kom til uttrykk ved først å vise terapeutenes grad av opplevd nytte på en skala fra 0 til 10, hvor 10 betyr særdeles stor nytte og 0 betyr ingen nytte. Deretter vil jeg presentere terapeutenes uttalte opplevelser ved denne evalueringsformen, med fokus på den terapeutiske relasjon.

Først ber jeg informantene på vegne av seg selv om å gradere nytten de mente terapeutene hadde av å evaluere sin opplevelse av relasjonen mellom seg selv og klienten i terapisaamtalen. Dette skjedde da ved at terapeuten og klienten skulle krysse av på hvert sitt evalueringskjema henholdsvis TV-skjema og SRS-skjema. Deretter skulle de snakke sammen om hvordan de hadde opplevd relasjonen i denne samtalen:

TC TB
TA TD

Helt unyttig 0----1-----2-----3-----4----- 5-----6-----7-----8-----9-----10 Særdeles nyttig

Informant TA sier at hun synes det er viktig å snakke om hva man selv som terapeut tenker om relasjonen, og sier videre at når både klient og terapeut krysser av på hvert sitt skjema for å snakke om dette etterpå, fører dette til en viktig dialog rundt å dele sine vurderinger av relasjonen med hverandre. Dialogen eller samtalen som oppstår når de deler sine erfaringer med hverandre på hvordan de opplevde relasjonen, mener hun gjør at både terapeuten og klienten får en historikk på relasjonen. Opplevde de relasjonen forskjellig, mente hun at det ikke var noen motsetning i det. Hun mente forskjellig vurdering kunne åpne for en samtale rundt hva de mente kunne ligge bak de ulike opplevelsene og at dette ble en utvidelse mer enn en begrensning for både klient og terapeut. Informanten fortalte videre at nettopp det å kunne dele sin opplevelse av relasjonen gjør det mulig for henne å anerkjenne klienten på en annen

måte enn før. Informanten forteller at hun sier til klientene at relasjonen handler om både terapeutens og klientens bidrag og at begge bidrag er like viktig. Denne måten å anerkjenne klientene på mener hun gir dem en bekreftelse på deres betydning, samtidig som hun føler at å dele opplevelsen av relasjonen med klienten gjør det mulig for henne selv å se klientens ressurser (psykolog, TA,DPS).

Samme informant har tidligere sagt noe om at hun mener det er viktig å dele av seg selv som terapeut med klientene. Å dele sin opplevelse av relasjonen synes å hjelpe terapeuten til anerkjenne klienten på en annen måte. Informanten sier ikke direkte at ”en annen måte” er ”en bedre måte”, men ”en bedre måte” samsvarer med hvor høyt informanten graderte sin opplevelse av nytte ved å evaluere samtalen på denne måten. Informantene sier ikke noe om hvordan hun anerkjente klientene før hun begynte å dele sin opplevelse av samtalen med dem, men sier at å kunne si til klientene at alles bidrag er like viktige, er en måte å anerkjenne klienter på som får en annen eller utvidet betydning etter at hun selv begynte å dele av seg selv og sitt. Informanten sier videre at å snakke sammen på denne måten bidrar ytterligere til å se klientenes ressurser.

En av de andre informantene (TB) sier mye av det samme om sin erfaring med å dele sin vurdering av relasjonen med klientene. Denne informanten sier at hun tror hun fra før til en viss grad deler, og kan si noe om hvordan hun selv opplever relasjonen. Hun mener videre at TV-skjema gjør det enklere og ikke rart for henne å si noe om hvordan hun opplever relasjonen og forholdet. Hun sier at TV-skjema på en måte setter konteksten for hva man skal snakke om og på den måten gir en ekstra dimensjon til samtalen som ikke automatisk er der fra før, og som derfor lett kan bli borte. Særlig der hun selv krysser lavere enn klientene mener hun dette gir en glimrende anledning til å snakke sammen om disse forskjellene (barnevernpedagog m.master i familierapi,TB,DPS).

Den tredje av informantene (TD) som graderte sin egen nytte høyt opp sa dette om sin opplevelse av å bruke TV-skjema:

”Jeg har et terapeut- ideal hvor jeg tenker at jeg først og fremst skal handle på oppdrag fra klienten, en sånn ”heroic - client – tenking”. Da er jo TV- skjema med å bevege meg i en eller annen form, eller nærmest som en generell styring i retning av å bli en enda mer terapeut slik jeg ønsker å være. TV-skjema blir på en måte en hjelp til å overvåke meg selv som terapeut”(psykolog,TD, PUT).

Informanten (TD) beskriver en generell nytte av TV-skjema og sammen med høyt skår på skalaen, kan det se ut til at TV-skjema ble et hjelpemiddel for terapeuten til å være opptatt av klientens ønsker og behov. For denne informanten(TD) ble TV-skjema et styringsredskap som hjalp han til å overvåke seg selv for å se om han er en slik ”heroic-client-terapeut som han ønsker å være.

4.3.2 Utsagn 2: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv”

Det andre utsagnet som syntes å gjøre seg mest gjeldende for nytte for tre av informantene (TA,TB,TD) på de to evalueringstemaene ”å holde fokus på mål og tema ” og ”metode og tilnærming i samtalen”, var: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv.” Jeg vil derfor presentere dette på tilsvarende måte som jeg presenterte det første utsagnet.

Selv om begge ovennevnte evalueringstemaer omfattes av det samme utsagnet for opplevd nytte for disse informantene (TA,TB,TD), vil jeg først presentere informantenes uttalelser på nytte når det gjaldt evalueringstemaet ”mål og tema i samtalen”

Informantene (TA,TB,TD) ga følgende uttrykk hvor stor nytte og på hvilken måte de mente deres bruk av TV hadde vært for egen del når det gjaldt å holde fokus på mål og tema i samtalen på denne måten:

	TB		TA									
	TC		TD									
Helt unyttig	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Særdeles nyttig

En av de to informantene (TA) som syntes det var svært nyttig å bruke TV-skjema som evalueringstøytøy når det gjaldt å holde fokus på mål og tema i samtalen, sa det slik:

”Jeg kan oppleve at jeg ”slipper målet” underveis i samtalen. Jeg tenker her på flere klienter som har gått lenge hos meg i terapi. Der har jeg sittet igjen med en tanke om at, snakket vi egentlig om det vi skulle eller snakket vi om noe helt annet og som ikke var nyttig for klienten? Før jeg begynte på bruke TV skjema er dette bare en tanke jeg har hatt for meg selv. Etter at jeg tok i bruk TV-skjema oppdaget jeg at særlig der jeg skåret lavere enn

dem på akkurat dette temaet, fikk vi en spennende samtale rundt våre opplevelser. Jeg kunne da få tilbakemeldinger fra klienten på at han syntes vi holdt oss til både mål og tema i samtalen, noe som overrasket meg ettersom jeg selv følte at jeg ikke gjorde det! (psykolog, TA. DPS)

Denne informanten gir uttrykk for usikkerheten hun kan ha i forhold til om hun som terapeut forholder seg til de tema og det eller de mål hun og klienten er blitt enig om at man skal ha fokus på i samtalen. Informanten gir uttrykk for at TV-skjema hjalp terapeuten både til å se og til å snakke med klienten om hva hun ”så”. Da terapeuten snakket med klienten om hva terapeuten ”så”, fikk terapeuten en overraskende tilbakemelding fra klienten hvor klienten sa seg fornøyd med det de hadde snakket om selv om terapeuten hadde en ide om de kanskje ikke snakket om det de skulle. Som en annen informant (TB) har sagt tidligere, synes kryssene å få en ekstra betydning når terapeut og klient skårer forskjellig. For denne informanten (TA) satte kryssene i gang en spennende samtale rundt deres ulike opplevelser samtidig som terapeuten fikk avkrefte sin usikkerhet i forhold til om hun holdt seg til de tema og den målsetting som klienten ønsket. Bruken av TV-skjema syntes å avkrefte denne informantens(TA) usikkerhet knyttet til om hun holdt seg til det tema og mål hun og klienten hadde blitt enige om på forhånd.

Den andre terapeuten (TD) som mente TV-skjema hadde vært til stor nytte når det gjaldt å evaluere om man holdt fokus på mål og tema i samtalen, sa at han ble overrasket over at bruken av TV-skjema gjorde ham så fokusert og særlig på seg selv. Han fortalte at etter at han tok i bruk TV-skjema kunne han stoppe opp flere ganger underveis i samtalen og ha en indre dialog med seg selv når det gjaldt valg av tema.

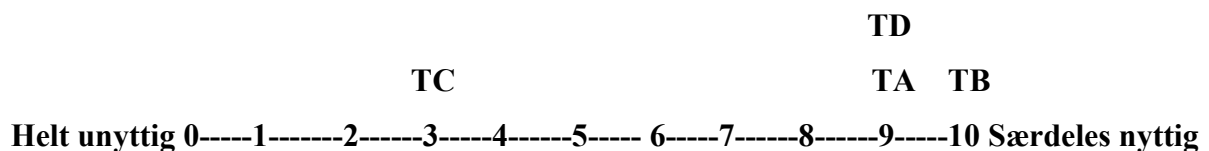
”Snakker vi om dette på en måte som er nyttig, eller er jeg mest opptatt av mine egne tema?”
(psykolog,PUT)

Terapeuten (TD) har 4-5års erfaring med SRS-skjema. Her forteller han om hvor overrasket han ble over at TV-skjema kunne gjøre ham enda mer fokusert på valg av mål og tema enn det han mente han var fra før. Han beskriver sin erfaring med å bruke TV-skjema som et evalueringsverktøy som hjelper ham til å holde fokus på hvilke tema man skal snakke om i samtalen.

Den av informantene (TB) som ga utrykk for mindre nytte når det gjaldt bruk av TV-skjema som evalueringsform på dette tema, begrunnet dette med at for henne var dette med å holde fokus på mål og tema i samtalen så integrert fra før at hun ikke trengte et eget skjema for å bli minnet på dette (barnevernpedagog m.master i familietreapi TB,DPS).

Det andre av evalueringstemaet hvor utsagnet ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv” var beskrivende for nytte for tre av informantene (TA,TB,TD), var på evalueringstemaet ”*metode og tilnærming i samtalen*”.

Informantene(TA,TB,TD) graderte og beskrev sine opplevelser med bruk av TV-skjema til å evaluere hvordan de forholdt seg til ”*metode og tilnærming*” i samtalen på denne måten:

En av informantene (TB) som sier at det har vært særdeles nyttig for terapeuten å bruke TV-skjema til å evaluere hvordan terapeuten forholdt seg til sin egen tilnærming og metode, fortalte at TV-skjema hjalp henne til å forholde seg til egen tilnærming på en enda bedre og tydeligere måte enn før. I stedet for å bare justere seg etter klientens ønsker, mente hun at bruk av TV-skjema gir terapeuten en anledning til si noe om hvordan og hvorfor terapeuten mente at tilnærmingen og metoden var bra. Informanten sier videre at det gir også terapeuten en anledning til å fortelle klienten hvorfor hun er så opptatt av at tilnærmingen skal passe for dem. Informanten forteller at TV-skjema ga en mulighet for terapeuten til å fokusere enda mer på seg selv som terapeut og samtidig få en mulighet til å fortelle klientene om hvorfor denne tilnærmingen og metoden ble brukt.

En av informantene (TA) mente også at terapeuten hadde god nytte av å bruke TV-skjema til å evaluere sin egen tilnærming og metode i samtalen. Hun fortalte at hun gjennom sitt arbeid som psykolog ved et DPS, kunne bruke noen spesielle teknikker i traumearbeid. Hun mente at dette var nyttige teknikker selv om hun i utgangspunktet har tro på at det er språket og dialogen i seg selv som er det viktigste i et hvert endringsarbeid.

”Ved å bruke TV-skjema ble jeg oppmerksom på hvor opptatt jeg har vært av at jeg må bruke metode og teknikker for å bli fornøyd med meg selv som terapeut!

Dette overrasket meg ettersom jeg i utgangspunktet er så opptatt av betydningen av språket og dialogen i det terapeutiske arbeidet. Jeg tror ikke jeg hadde blitt klar over dette dersom bare klienten hadde vurdert samtalen, fordi klienten vurderer som regel samtalen som bra. Ved at jeg også vurderte samtalen der og da fikk jeg en ny og overraskende bevisstgjøring på egen praksis som jeg nok ikke hadde fått uten TV-skjema” (psykolog TA,DPS).

Informanten(TA) hadde trodd at hun ikke var så opptatt av metoder og teknikker, fordi hun er så opptatt av språket og dialogen, og ble derfor overrasket over sitt eget fokus. Å bli overrasket over at TV-skjema bidro til et skjerpet fokus på seg selv som terapeut synes å være samsvarende for disse tre informantene (TA,TB,TD)

4.3.3 Utsagn 3: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”

Under dette utsagnet presenteres informantenes (TA,TB,TD) opplevelse av antatt nytte de trodde bruk av TV-skjema som evalueringsform hadde hatt for klientene på følgende tre evalueringstema: ”*Den terapeutiske relasjon*”, ”*mål og tema*” samt ”*tilnærming og metode*”.

Først vil jeg presentere hvordan informantene(TA,TB,TD) graderte nytten de trodde denne evalueringsformen hadde hatt for klientene når det gjaldt *den terapeutiske relasjon*. Deretter vil jeg presentere på hvilken måte de mente dette hadde vært til nytte for den terapeutiske relasjon:

	TC	TB	TD									
			TA									
Helt unyttig	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Særdeles nyttig

En av de tre informantene (TD) som trodde at hans bruk av TV-skjema til å evaluere relasjonen i samtalen hadde vært nyttig for sine klienter, sa det slik:

”Ettersom jeg opplever at TV-skjema kan være en styrke for relasjonen, vil jeg også tro at det samme gjelder for klientene. Jeg tror at TV-skjema er med å fremme klientens ide om at vi er på lag og at jeg ønsker ”å legge meg i ”selan” for at dette skal gå den veien klienten ønsker. At klienten opplever en slik holdning hos terapeuten tror jeg forsterker opplevelsen hos klienten av å bli hørt og tatt på alvor” (psykolog, PUT)

Informanten(TD) sier at han tror at TV-skjemaet er med å fremme klientens ide om at de er på lag. Han tror at det viser en holding fra terapeutens side som understreker overfor klienten at dette er en terapeut som ønsker å lytte til og ta klienten på alvor. Han tror også når han selv opplever at bruk av TV-skjema er en styrke for relasjonen, vil klientene oppleve det samme. Han synes å ha en ide om at klienter er opptatt av å være på lag med terapeuten og at terapeutens bruk av TV-skjema synliggjør at terapeuten også er opptatt av dette.

Samme informant (TD) gjorde seg flere erfaringer med bruk av TV-skjema som evalueringsform:

”Jeg er overrasket over at jeg også er blitt enda mer opptatt av kroppsspråket hos klienten ved å bruke TV-skjema.” (psykolog, TD,PUT).

Informanten (TD) ble overrasket over at hans bruk av TV-skjema kunne gjøre ham enda mer opptatt av kroppsspråket til klienten enn det han var fra før.

En annen av informantene (TB) tror at klientene generelt har mindre nytte av at terapeuten bruker TV-skjema til å evaluere relasjonen enn det klientene har, fordi hun tror at klienten ofte skårer høyt på alle skalaer på SRS-skjema. Når klientene skårer høyt tror hun ikke de får så godt utbytte av terapeutens evaluering som når de skårer lavere. Informanten kommer likevel med ett eksempel på hvor hun trodde at terapeutens bruk av TV-skjema til å evaluere relasjonen også hadde vært nyttig for klienten:

”Jeg tenker på en spesiell sak der jeg opplevde at TV-skjema var nyttig for klienten. Etter en samtale hvor vi begge skulle evaluere hvordan vi opplevde vår relasjon, satte klienten krysset litt lenger ned på linja enn meg. Jeg ble litt overrasket over dette fordi jeg opplevde at relasjonen vår var god. Jeg spurte henne da hva som gjorde at hun krysset lenger ned enn jeg gjorde. Hun svarte at jeg ikke hadde forstått eller hørt etter på noe som var viktig for henne i akkurat denne samtalen. Jeg tenker at når vi begge krysset av for hvordan vi opplevde relasjonen i denne samtalen, gjorde det at hennes opplevelse av å ikke bli hørt, kom tydeligere frem enn det ellers ville ha gjort og at dette var bra for relasjonen vår.” (barnevernpedagog m. master i familierapi, TB,DPS)

Denne informanten (TB) har en ide om at når klienten krysser lavere, er det mer nyttig, særlig når terapeuten krysser høyere på sitt evalueringsskjema. Det denne informanten sier, er at når de begge krysset på hvert sitt evalueringsskjema og sammenlignet sine kryss, kom misnøyen til denne klienten enda tydeligere frem enn dersom bare klienten hadde krysset av på SRS-

skjema. Informanten mente hennes bruk av TV-skjema bidro til at de fikk oppklart klientens misnøye fordi terapeutens kryss var høyere enn klientens. Hadde ikke terapeuten evaluert samtalen på samme måte som klienten hadde kanskje ikke klientens misnøye kommet så godt frem. Informanten mente videre at når de fikk oppklart klientens misnøye var det også en styrke for relasjonen.

Når det gjaldt nytten informantene(TA,TB, TD) trodde terapeutens bruk av TV-skjema hadde hatt for klientene på evalueringstemaet ”å holde fokus på mål og tema i samtalen”, graderte de og beskrev dette noe ulikt:

	TC	TB	TA	TD								
Helt unyttig	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Særdeles nyttig

En av informantene (TA) som mente dette var svært nyttig for klientene beskrev nytten for klientene på denne måten:

”Jeg har jo hele tiden en indre dialog med meg selv der jeg spør meg om jeg holder meg til tema eller om jeg ikke gjør det. Når jeg endelig delte disse tankene med klientene, at jeg følte at det var min opplevelse som hadde preget samtalen mest, fikk jeg tilbakemelding på at klienten var godt fornøyd med samtalen. Jeg husker spesielt en pasient som sa til meg etter en slik samtale: ”Det var nyttig for meg å vite at du tenkte slik om dette” (psykolog TA,DPS).

Denne informanten gir uttrykk for at bruken av TV-skjemaet bidro til at den indre dialogen hun vanligvis har med seg selv ble omformet til en samtale med klientene. Hun mente at å samtale med klientene om disse tankene fremfor å holde dem for seg selv, gjorde det mulig å avklare om hun holdt seg til det tema som klienten var opptatt av de skulle gjøre og at klienten så det som nyttig for egen del at terapeuten delte disse tankene.

Den andre informanten (TD) som ga uttrykk for at dette hadde vært nyttig for klientene, sa mye av det samme som informant TA. Informanten (TD) fortalte om et lignende eksempel der han hadde trodd at han hadde et annet fokus på mål og tema enn det klienten var opptatt av.

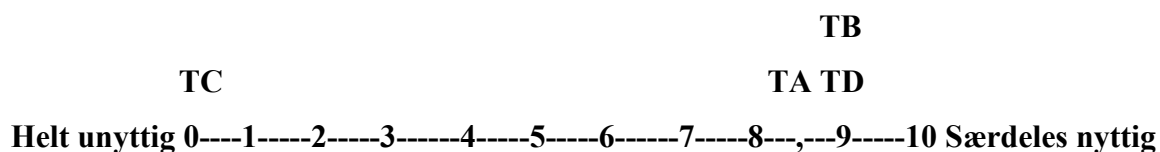
Da de skulle snakke om dette etter å ha krysset av på hvert sitt skjema, kom det frem at klienten syntes terapeutens fokus på mål og tema hadde vært greit selv om terapeuten var usikker på om det var greit for klienten. Begge disse informantene(TA,TD) gir uttrykk for at det er nyttig for både klient og terapeut å evaluere og snakke sammen om man forholder seg til det tema man har bestemt seg for å fokusere på. Man får en bekreftelse fra klientene som enten stemmer eller ikke stemmer med det en selv tror man har fokus på.

En av informantene (TB) som ikke mente dette var så nyttig for klientene begrunnet sin opplevelse slik:

”Klienten skårer ofte høgt på dette og da har det ikke vært så mye å snakke om. Jeg kan ikke begrunne dette på noen annen måte. Jeg har jo fokus på mål og tema fordi det alltid er sentralt i samtalen og TV-skjema gjør derfor ikke så mye hverken fra eller til akkurat der, men jeg synes jo det var greit å på en måte få dette bekreftet gjennom TV-skjema” (barnevernpedagog m.master i familieterapi TB, DPS) .

Denne terapeuten(TB) synes å ha en hypotese om at høye skår gir mindre nytte for klientene fordi det gir lite å snakke sammen om. Dette synes å gå igjen på alle tre evalueringstemaene på TV-skjema. Den samme hypotesen har hun også gitt uttrykk for når det gjelder bruk av SRS-skjema.

Når det gjaldt nytten tre av informantene(TA,TB,TD) trodde klientene hadde hatt av terapeutens bruk av TV-skjema på evalueringstemaet ”*metode og tilnærming i samtalen*” graderte de og beskrev dette slik:

En av informantene (TA) som trodde dette hadde vært til nytte for klientene begrunnet det slik:

”Når jeg har satt lupe på mitt eget arbeid på denne måten og delt min egen evaluering av samtalen med dem, så er dette med på å bekrefte for klienten at det er det de synes er ok i samtalen, som teller. Jeg tenker at dette er en måte å føle at man blir tatt på alvor på, fordi jeg nå rådfører meg med dem i stedet for å bare rådføre meg med kollegaer eller holde ”mitt” for meg selv. Jeg har blitt oppmerksom på at jeg ofte kan sitte med min agenda og i

liten eller ingen grad har delt dette med klienten. Det som kanskje overrasket meg mest ved å bruke TV-skjema, er at jeg faktisk har trodd jeg har delt mer med klientene enn jeg faktisk har gjort!” (psykolog TA,DPS)

Denne informanten (TA) synes å være opptatt av at det er klientenes behov som styrer i terapirommet. Å få satt fokus på sitt eget arbeid for deretter å dele sine tanker rundt dette med klientene, synes å ha bidratt til at hennes fokus på seg selv har blitt et fokus på klienten også. Dette har igjen ført til at hun har delt sine tanker om eget arbeid med sine klienter. Denne måten å dele på, mener hun viser at hun har fokus rettet mot dem også fordi hun rådfører seg med dem i stedet for å søke råd hos kollegaer. Ekstragevinsten ved å bruke TV-skjema synes å være at hun ble oppmerksom på at hun ikke har delt så mye av dette med sine klienter som hun trodde at hun gjorde.

En av de andre informantene (TB) sier noe av det samme:

”De får informasjon om hvorfor jeg er så opptatt av at min tilnærming skal passe for dem. Det må jo oppleves som at jeg tilstreber meg en best mulig praksis. Jeg håper de med dette får en opplevelse av at jeg driver seriøst og at dette er tillitsvekkende for dem. Dette er en styrke for relasjonen vår”. (barnevernpedagog m.master i familierapi TB, DPS)

Denne informanten(TB) sier at denne evalueringsformen gir henne en anledning til å fortelle klientene om sin egen opptatthet av hvorfor det er så viktig at terapeutens tilnærming skal passe. Hun håper at hennes opptatthet rundt å fortelle klientene om dette, gjør at de får tillit til henne og opplever henne som en seriøs terapeut. Slike opplevelser hos klientene mener hun dessuten er en styrke for den terapeutiske relasjon.

4.3.4 Når bruk av TV-skjema som evalueringsform oppleves som lite nyttig

Slik jeg har sagt innledningsvis i dette kapitlet, kom det i undersøkelsen frem at en av informantene (TC) opplevde evalueringsformen som lite nyttig for sin egen del og ikke nyttig i det hele tatt for klientens del. Etersom denne informanten har brukt TV-skjema bare i en samtale, presenteres denne informantens erfaringer med TV-skjema under dette punktet slik jeg har begrunnet i metodekapitlet og gjort rede for innledningsvis i dette kapittel.

Selv om denne informantens erfaring med å bruke TV-skjema som evalueringsform er liten (en samtale) er det likevel viktig å se på hvilke begrunnelser som ligger bak denne ene og lite nyttige erfaringen informantens hadde med denne evalueringsformen.

Når det gjaldt denne informantens opplevelse av nytte hun mente bruk av TV-skjema hadde for egen del, satte hun følgende graderinger for nytte på de ulike evalueringstemaene på denne måten: Når det gjaldt evalueringstemaet *"den terapeutiske relasjon"* graderte hun på 4 (Jfr. tabell I side 37, og graderingsskala side 38) på evalueringstemaet *"å holde fokus på mål og tema i samtalen"* graderte hun på 3 (Jfr. tabell I side 38 og graderingsskala side 40) og på evalueringstemaet *"metode og tilnærming i samtalen"* graderte hun på 3 (jfr. tabell I side 37 og graderingsskala side 42).

"Jeg deler jo mine vurderinger ellers i samtaler, men å sette seg ned og skrive det på TV-skjema ble litt krøkkete for meg. Nå har jeg jo bare hatt en samtale da, så med flere som hadde vært positive så hadde det kanskje gjort noe med min holdning til å bruke TV-skjema, men altså i denne samtalen var det ikke noe nytte for meg." (psykolog TC,DPS)

Denne informanten(TC) har fra før sagt mye av det samme under introduksjon av TV-skjema. Hun sier her at hun ellers også deler sine vurderinger og trenger ikke TV-skjema til dette. Hun sier videre at TV-skjema er "krøkkete". Om det bare er ordlyden som gjør det "krøkkete" eller om det også har noe med informantens, klientens eller begges holdning til skjemaet, er usikkert. Hun sier noe om at dersom flere hadde vært positive til å prøve ut denne evalueringsformen, hadde det kanskje gjort noe med hennes egen holdning til å bruke TV-skjema.

I forhold til hvor informanten (TC) krysset av på opplevelse av nytte for egen del av denne evalueringsformen kan det se ut til at hun hadde noe opplevelse av nytte for egen del likevel:

"I denne ene kartleggings -samtalen som jeg har testet ut TV skjema i, spilte det ingen rolle om jeg brukte skjemaet eller ikke, fordi tema var "gitt" på forhånd. Hadde jeg hatt flere samtaler, ser jeg for meg at det å minne seg selv på å holde fokus på mål og tema på denne måten kan være nyttig fordi man som terapeut da kan si noe om at det var vanskelig å holde fokus i samtalen. Jeg tror kanskje at TV-skjema kunne ha gjort det litt legitimt for både klienten og meg å si noe om hvorvidt jeg opplevde at vi faktisk holdt på med det som vi i utgangspunktet hadde bestemt oss for å gjøre" (psykolog TC,DPS).

Informanten (TC) avskriver altså ikke helt nytten for egen del ved å bruke TV-skjema når det gjelder sitt eget fokus på mål og tema, men opplever samtidig at skjemaet ikke gir noe ekstra:

"Nytten av skjemaet kan jo være at man blir mer opptatt av om man faktisk holder fokus på det jeg og klienten er blitt enige om på forhånd. På en annen side er det gjennomgående problemet mitt med TV- skjemaet, at jeg ikke

opplever at det gir så mye tilleggsinformasjon i forhold til SRS-skjema som jeg bruker fra før. Når klienten snakker om sin opplevelse av metode og tilnærming, så snakker jeg også om det ut i fra mitt ståsted. At jeg da i tillegg skal sette dette ned på et ark ved å krysse av, er jeg usikker på nytten av. Jeg følte at å bruke TV-skjema gjorde at jeg ble trigget på ett eller annet rundt dette med makt i terapisisituasjonen, at psykologen satt med fasiten.”

Som denne informanten har sagt tidligere, så føler hun at bruken av denne evalueringsformen er unyttig og at det i tillegg trigget henne på ”ett eller annet” rundt makt i terapisisituasjonen. Informanten sa at bruk av TV-skjema for henne på en måte stadfestet et inntrykk av at hun satt med fasiten og at det virket forsterkende på terapeutens maktposisjon.

Når det gjaldt samme informants (TC) antakelse av nytte hun trodde klienten hadde av denne evalueringsformen, graderte hun 0 for ingen nytte på samtlige evalueringstemaer (Jfr. Tabell II side 37, graderingsskala side 43, på *”den terapeutiske relasjon”*, graderingsskala side 45, på *”mål og tema i samtalen”* og graderingsskala side 46, på *”metode og tilnærming i samtalen”*).

Informanten(TC) fortalte hvordan den ene klienten hadde reagert på terapeutens bruk av TV-skjema:

”Det virket som den ene klienten jeg testet ut TV-skjema på, ble utrygg. Hun sa det ikke direkte slik, men hun sa hun syntes det ble rart at når hun hadde sagt noe om hvordan hun opplevde forholdet mellom oss, så skulle jeg fylle ut mitt skjema og si noe om det samme og se om det ble noen forskjell. Jeg prøvde å gjøre det mindre farlig, og sa noe om at dette var jo bare tenkt som en mulighet for henne og meg til å snakke sammen om hvordan jeg opplevde samtalen og hvordan hun opplevde samtalen. At det ikke skulle være noen fasit på dette her” (psykolog TC,DPS).

Informanten mente at klienten ble utrygg, eller syntes det var rart at terapeuten også skulle si noe om sin opplevelse av relasjonen. Informanten fortalte at hun prøvde å gjøre dette mindre ”farlig” uten at det syntes å hjelpe.

4.4 Total og generell opplevelse av samtalen

I undersøkelsen kom det frem at det fjerde evalueringstemaet *”Den totale/generelle opplevelse av samtalen”*, viste seg å ha liten betydning for samtlige informanter

(TA,TB,TC,TD) både med hensyn til egen nytte og med hensyn til antatt nytte for klientene. Da dette evalueringstema hadde liten betydning for samtlige informanter vil det ikke bli gjenstand for drøfting.

Tre av informantene (TB,TC,TD) ga uttrykk for at denne evalueringsskalaen kun gjenspeiler de tre andre evalueringsskalaene på TV-skjema når det gjelder opplevelse av nytte. De som har skåret høyt på de andre skalaene skårer også høyt her. Den som har skåret lavt på de andre skalaene skårer også lavt her. Ett unntak synes å fremtre dersom man ser skalaen som et gjennomsnitt for de andre tre skalaene:

TC TA TB TD

Helt unyttig 0-----1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----9-----10 Særdeles nyttig

En av informantene(TA) skåret forholdsvis lavere her enn det gjennomsnittet for denne informanten skulle tilsi når man ser hvor høyt denne informanten skåret på de andre skalaene. Informanten (TA) sier til dette at det kommer av at for henne er denne skalaen lite interessant fordi de har snakket om det som er viktig fra før. Det betyr at for denne informanten representerte ikke denne skalaen gjennomsnittet slik det gjorde for de tre andre og ble derfor uten verdi som evalueringsskala for denne informanten.

Når det gjaldt hvilken nytte informantene antok at klientene hadde hatt av denne evalueringsskalaen, graderte de dette slik på temaet *”total/generell vurdering av samtalen”*

TA

TC TB TD

Helt unyttig 0-----1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----9-----10 Særdeles nyttig

TA mente dette evalueringstemaet hadde vært unyttig for klientene fordi de hadde snakket om det som var viktig å snakke om på de andre evalueringstemaene. De tre andre informantene (TB,TC,TD) mente at dette evalueringstemaet kun hadde betydning som et mål på gjennomsnittet av de andre evalueringstemaene.

4.5 Tanker om fremtidig bruk av TV-skjema

Jeg ønsket å vite om informantene (TA,TB,TC,TD) ville fortsette å bruke TV-skjema og eventuelt med hvilken hensikt. Dette ville kunne si noe om deres tanker om fremtidig bruk var sammenfallende med nytten de mente de hadde hatt av TV-skjema i denne undersøkelsen.

”Jeg synes det har vært spennende å delta på dette prosjektet og jeg kan godt tenke meg å bruke TV-skjema mer for å sette ”lupe på” mitt eget arbeid. Jeg har blitt mye mer bevisst på hva jeg gjør som terapeut ved å bruke disse skjemaene sammen med pasientene”

(psykolog TA,DPS).

”For å unngå å miste klienten vil jeg bruke TV-skjema for å se om det er noe jeg har oversett hos meg selv og/eller hos klienten at vi for eksempel kanskje er på forskjellig sted i prosessen, at jeg tror jeg forstår pasienten mens klienten ikke føler at jeg forstår” (psykolog TD;PUT).

”Da det skjer lite eller ingen endring hos klienten tror jeg TV-skjema kan hjelpe meg til å holde mer fokus på hva som skjer i klientens liv, ikke minst utafør terapitimene, for eksempel om det er noe i livet til pasienten som forstyrrer en mulig endring. Jeg tror også at TV-skjema kan være til hjelp dersom det ikke skjer endring og det kan være aktuelt å avslutte behandlingen og eventuelt finne en ny behandler” (psykolog TD, PUT).

”TV-skjema blir på en måte å sette karakter på seg selv, en hjelp til egenutvikling der jeg har erfart at skjemaet holder meg mer skjerpet. Det hjelper meg til å være i en metaposisjon som jeg mener er nødvendig for å se hva jeg selv driver med”(psykolog, TD,PUT).

”Jeg vil bruke TV-skjemaet videre, ikke i hver time, men en gang i blant. Jeg vil bruke det for å sjekke at jeg er i noenlunde samsvar med klienten. På den måten hjelper TV-skjema meg til å holde fokus på temaene i samtalen” (barnevernpedagog m.master i familieterapi TB,DPS).

For samtlige informanter (TA,TB,TC,TD) var deres tanker om eventuell fremtidig bruk sammenfallende med nytten de mente de hadde hatt av TV-skjema i denne undersøkelsen. De som ville bruke TV-skjemaet heretter(TA,TB,TD) var de samme som hadde hatt nytte av skjemaet i denne undersøkelsen. En av informantene (TA) sier hun vil bruke TV-skjema til å sette ”lupe” på eget arbeid fordi hun har erfart at bruken av TV-skjema har gjort henne mer bevisst på seg selv som terapeut. En av de andre informantene (TD) har flere tanker om hva han kan bruke TV-skjema til. Han vil kunne bruke TV-skjema for å unngå å miste klienten, der det skjer lite eller ingen endring og for å sette karakter på seg selv som en egenutvikling.

Den tredje av informantene (TB) som sier hun kunne tenke seg å bruke TV-skjema sier hun vil bruke det for å sjekke at hun er i samsvar med klienten. Disse informantne (TA,TB,TD) synes å mene at de kan ha nytte av TV-skjema som et evalueringsverktøy for seg selv og sitt arbeide på en måte som kommer både dem selv og klientene til nytte.

Den ene av informantene(TC) som syntes at TV-skjema var vanskelig å bruke og ikke ville bruke det mer og begrunnet dette slik:

”Jeg opplevde rasjonale for TV- skjema som bra, og det var spennende å være med på dette prosjektet. Bruken av skjemaet var vanskelig å få til, så selv om jeg fikk testet det ut bare en gang, så var den ene opplevelsen såpass negativ for både meg og pasienten at jeg ikke vil bruke TV-skjema heretter” (psykolog TC,DPS).

Denne informanten (TC) gir uttrykk for at TV-skjema har vært vanskelig å bruke. Informanten har også tidligere sagt at TV-skjema i seg selv ga lite eller ingen nytte utover bruk av SRS-skjema. Informanten har fra før gitt begrunnelser for hvorfor hun syntes skjemaet var vanskelig å bruke og hvorfor opplevelsen av bruken opplevdes som negativ både for terapeut og klient.

Ser man hele undersøkelsen under ett, kan det synes som at TV-skjema har vært nyttig for tre av de fire informantene(TA,TB,TD). De samme informantene tror også at terapeutens bruk av TV-skjema har vært nyttig for klientene. Videre er det en av de fire informantene (TC) som opplevde at TV-skjema var lite nyttig for terapeuten og helt uten nytte for klienten. De tre (TA, TB,TD) som har opplevd nytte av TV-skjema vil bruke dette av og til i fremtiden, mens en (TC) vil ikke bruke skjemaet mer.

Terapeutenes eventuelle fremtidige bruk av TV-skjema var sammenfallende med nytten eller lite nytte de fortalte de hadde hatt av skjemaet i denne undersøkelsen og fremtidig bruk av TV-skjema blir derfor ikke drøftet separat i denne undersøkelsen.

5.0 DRØFTING

Så langt jeg kjenner til er det ikke gjort en tilsvarende undersøkelse før. Jeg har derfor valgt å drøfte resultatene jeg har kommet frem til i kapittel fire i lys av teori og forskning som sier noe om målsettinger med å la klienter evaluere den terapeutiske samtalen på SRS-skjema (Lambert 2004;Hubble mfl. 1999; Duncan mfl. 2004), familierapeutiske tradisjoner som er opptatt av terapeutisk nærhet til klientene (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992; Anderson 2002;White 1993; Berg & Miller 2000), og forskning som belyser betydningen av at terapeuter deler av seg selv (Roberts 2005). Jeg referer også kort til tre norske undersøkelser (Tuseth mfl. 2006; Sundet 2008; Jensen 2008)

5.1 I hvilken grad er bruk av TV-skjema sammen med SRS-skjema en nyttig evalueringsform?

På bakgrunn av resultatene som er presentert i kapittel fire har jeg valgt ut følgende hovedtema for drøfting: Under punkt 5.1 vil jeg drøfte tre utsagn som for tre av informantene (TA,TB,TD) er mest dekkende for deres opplevelse av nytte ved å bruke TV-skjema som evalueringsform. Det første utsagnet jeg vil drøfte er: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på. Deretter vil jeg drøfte utsagnet ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv”. Videre vil jeg drøfte utsagnet ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten” For en av informantene(TC) var ikke denne evalueringsformen spesielt nyttig og slik jeg begrunner i det foregående vil jeg drøfte dette under følgende hovedtema: ”Når bruk av TV-skjema som evalueringsform er lite nyttig”. Tilslutt vil jeg under punkt 5.1 drøfte de fire informantenes (TA,TB,TC;TD) opplevelser av denne evalueringsformen i lys av Roberts (2005)beskrivelser av den terapeutiske posisjon ”transparency” under følgende hovedtema: ”En transparency posisjon, muligheter og begrensninger.” Under punkt 5.2 vil jeg belyse: ”To-stemt evaluering, utfordringer og uavklarte spørsmål.

5.1.1 ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på ”

Det første utsagnet som viste seg å være beskrivende for tre av de fire informantenes (TA,TB,TD) opplevelse av nytte ved å evaluere samtalen på denne måten var følgende: ”Det gjorde noe med terapeutens måte å samtale på”. Dette utsagnet var beskrivende for alle tre evalueringstemaene, men syntes likevel å være mest gjeldene på evalueringstemaet ”*den terapeutiske relasjon*”. Jeg vil derfor drøfte informantenes (TA,TB,TD) opplevelse av nytte

og merverdi som dette utsagnet synes å være mest beskrivende for på dette evalueringstemaet. I følge ovenstående, vil informant TC sin opplevelse av nytte når det gjelder dette evalueringstemaet vil bli drøftet under punkt 5.1.4

Psykoterapiforskning har slått fast at den terapeutiske relasjonen er den faktor som har størst betydning i terapi. Å sikre at relasjonen oppleves som god sett fra klientens side blir sett på som det vesentligste (Lambert 2004; Duncan mfl. 2004). Relasjonens betydning for et godt terapieresultat vektlegges også innenfor familierapitradisjoner som har et hermeneutisk og språkfilosofisk ståsted (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992; Anderson 2002; Berg & Miller 2000; White 1993).

SRS-skjema er et verktøy som bidrar til en evalueringsform som skal sikre at relasjonen blir ivarettatt og opplevd best mulig sett fra klientens ståsted. Informantene i min undersøkelse gir uttrykk for en slik erfaring.

I undersøkelsen deltok fire informanter/terapeuter. Tre av disse (TA, TB og TD) fortalte at bruk av TV-skjema som evalueringsverktøy hadde vist seg å være til stor nytte for dem på samtlige evalueringstema. Når det gjaldt nytten denne evalueringsformen hadde for den terapeutiske relasjon, ga to av dem (TA, TB) uttrykk for en nytte på 8, mens en av dem (TD) ga uttrykk for en nytte 9 på en skala fra 0 til 10, der 0 er liten nytte og 10 er stor nytte.

En av informantene (TA) sa hun mente det var viktig for relasjonen at også terapeuten snakket om hva man tenker om relasjonen der og da, fordi hun mente dette førte til en nyttig dialog mellom klient og terapeut.

”Det er ikke kryssene i seg selv som er nyttig, men kryssene gjør det mulig å ha en samtale om hvordan vi opplever relasjonen.” (psykolog TA, DPS)

Hun fortalte videre at selv om hun og klienten vurderte relasjonen forskjellig, var det ingen motsetning i dette. De kunne da snakke sammen om hva som kunne være årsak til disse forskjellene. En slik måte å samtale om relasjonen på, mente hun var nyttig for den terapeutiske relasjon. Dette synet mener jeg støttes av Harlene Anderson (2002) som ser

på relasjonen som en prosess hvor terapeut og klient inngår i et språklig samspill. Terapeutens evne til å være åpen om seg selv og nysgjerrig på klientens opplevelse er utslagsivende for hvordan relasjonen oppleves.

En av de andre informantene (TB) som opplevde stor merverdi ved å bruke TV-skjema, fortalte at hun fra før til en viss grad delte sin egen opplevelse av relasjonen, men at bruk av TV-skjema bidro til å gjøre det enklere og ikke så rart for henne å dele sin egen opplevelse. På samme måte som TA mente TB at når terapeut og klient krysset forskjellig på sin opplevelse av relasjonen, fikk de en god anledning til å snakke om forskjellene noe hun mente også ga en ekstra dimensjon til samtalen. Denne informanten mener at hun til en viss grad deler sin egen opplevelse av relasjonen fra før. Dette kan forstås som et ønske eller en ide at terapeuten kan dele sine egne opplevelser med klientene, men at det ikke alltid er like lett å gjøre det. For denne terapeuten synes TV-skjema å kunne være et verktøy som gjør det enklere å dele av seg selv. I tillegg til at TV-skjema kan synes å forenkle det å dele, gir det i tillegg en ekstra dimensjon til samtalen for denne terapeuten når man samsnakker om bakgrunn for sine kryss på evalueringsskjemaene. Det synes også som at der terapeuten opplever relasjonen som mindre god, gjør TV-skjema enda større nytte fordi man snakker sammen om hvorfor. Det kan synes som TV-skjema på en måte legitimerte at terapeuten kunne snakke om tema som tidligere hadde vært vanskelig og rart å snakke om. Det kan også se ut til at ulik opplevelse av relasjonen bidro til mer utforskende samtaler rundt disse forskjellene.

I utgangspunktet kan en anta at det er enklere for terapeuten å dele sin opplevelse av den terapeutiske relasjon med klienten når de er samstemte. For disse informantene (TA, TB) synes ikke det å ha noen betydning. Begge gir uttrykk for at når terapeut og klient har ulik opplevelse av den terapeutiske relasjon og deler dette med hverandre, tilfører det relasjonen minst like mye som der de er enige. Jeg finner ikke forskningsmessig støtte i dette, men ser man på familieteori med tilknytning til et hermeneutisk og sosialkonstruksjonistisk syn, finner man likheter. Tom Andersen(1993) sin måte å samtale rundt tema hvor terapeut og klient kan synes å stå langt fra hverandre, er slike eksempler. Han viser hvordan man kan samskape andre eller alternative forståelser av tema som i utgangspunktet synes å være uforenelig. Michael White (1993) og Harlene Anderson (2002) viser til mye av det samme. Det kan synes som at ikke noe tema er for vanskelig eller for stort. Det som betyr noe, er terapeutenes evne og vilje til å åpne for en

dialog som ikke fastsetter standarder, men som gir rom for refleksjon. Det samme synes disse informantene å si noe om. De forteller at bruk av TV-skjema bidrar til en evalueringsform som gjør samtaler om ulikt syn på den terapeutiske relasjon til en samtale om opplevelser, og ikke en samtale om hvems opplevelse som er mest riktig eller sann.

Den tredje terapeuten (TD) som oppga stor nytte av denne evalueringsformen når det gjaldt nytten dette hadde for relasjonen, ga uttrykk for at han hele tiden er på ”jakt” etter å være en terapeut som er opptatt av klientens ønsker å behov. Han fortalte om mange års erfaringer med at klienter synes å sette mest pris på terapeuter som er nysgjerrige på klientens ønsker og etterspør disse. Han fortalte at han hadde et terapeutideal som handlet om å la klientens ønsker være retningsgivende for det terapeutiske arbeidet. Han mente at bruk av TV-skjema hjalp han til å overvåke seg selv slik at han kunne se om han beveget seg i retning av å være en slik terapeut enda mer.

Terapeutiske holdninger om at klientens behov og ønsker skal være retningsgivende for terapivirkosomheten, er holdninger som samsvarer med det forskning vektlegger som betydningsfullt for den terapeutiske relasjon (Lambert 2004; Duncan mfl.2004). Slike terapeutiske holdninger vektlegges også i familierapeutiske tradisjoner (Anderson 2002). Undersøkelser viser at SRS-skjema er et godt verktøy for å hjelpe terapeuter til å ivareta slike holdninger (Tuseth 2006) For denne terapeuten syntes TV-skjema å bidra enda mer til å ivareta slike holdninger hos terapeuten.

Informant TA fortalte at når hun og klienten delte sin egen opplevelse av relasjonen med hverandre oppstod en viktig dialog som blant annet ga både terapeut og klient en mulighet til å få en historikk på relasjonen. Ved å bruke SRS-skjema som evalueringsform for hver terapisaamtale, kan man sammenligne klientens evaluering på relasjonen fra samtale til samtale for å se hvordan relasjonen utvikler seg over tid. Dette er nyttig med tanke på å utvikle og forbedre relasjonen (Hubble mfl. 1999). Det at terapeuten gjør det samme synes å gi en ”to-sidig” historikk på relasjonen. En ”to-sidig” historikk på relasjonen antas å tilføre relasjonen noe mer. En to-sidig historikk på relasjonen kan gjøre relasjonen både ”tykkere” og mer nyansert. Man blir på en måte ”vitner” til hverandres opplevelse og utvikling av relasjonen over tid. På den måten kan

en god relasjon bekreftes og befestes. Dette er ideer som finner gjenklang i Michael White (1993) sine ideer om å invitere vitner og vitnegrupper i søken etter historier om mestring. Tanken er at vitnene kan bidra til å gjøre mestringshistoriene tykkere og dermed mer betydningsfulle.

Informant TA fortalte videre at når hun og klienten delte sine egne opplevelser av relasjonen, hjalp det henne til å anerkjenne klienten og klientens bidrag på en annen måte enn før. Informanten mente dette ga henne en mulighet til å gi klienten anerkjennelse for at hans bidrag er like mye verdt som terapeutens.

”Jeg kan si hva jeg tenker som gjør at vi har en god relasjon, for eksempel at jeg opplever at klienten har tatt imot mine spørsmål og stilt meg spørsmål tilbake. Da kan jeg bekrefte dette som et godt bidrag fra dem til relasjonen.” (psykolog TA,DPS)

Hubble mfl. (1999) og Michael White (1993) er også opptatt av betydningen av å anerkjenne klientens bidrag. Ikke gjennom å tolke klienters atferd, men at terapeuten i en språklig samhandling med klienten viser respekt og anerkjennelse for klientens bidrag. White (1993) har et viktig poeng når det gjelder anerkjennelse, fordi en anerkjennelse blir først en anerkjennelse når klienten selv anerkjenner anerkjennelsen (min oversettelse av Michael White). I praksis betyr det at en anerkjennelse fra terapeuten har ingen verdi før klienten selv ser den som verdifull for egen del. Denne informanten sier ikke dette, men denne måten å evaluere den terapeutiske relasjonen på, synes å kunne være et bidrag som gjør det lettere for terapeuten å gi en troverdig anerkjennelse av klientens bidrag. I neste omgang vil det kunne gjøre det lettere for klienten å ta imot terapeutens anerkjennelse. Vi vet at å se klientens bidrag og anerkjenne denne, har stor betydning for den terapeutiske relasjon (Hubble mfl. 1999). Harlene Anderson (2002) er også opptatt av dette. Anderson vektlegger evne og vilje til åpenhet og opptatthet av klientens eget bidrag som betydningsfulle terapeutiske ferdigheter.

Slik jeg viser til her, finner informantenes opplevelser gjenklang i den forskning som bruk av SRS-skjema bygger på (Lambert 2004; Hubble m.fl.1999;Duncan mfl. 2004)og den teori som familierapeutiske tradisjoner vektlegger som gode terapeutferdigheter (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992;Anderson 2002; White 1993;Berg og

Miller 2000). Det synes likevel å gi en merverdi for terapeutens opplevelse av relasjonen når både terapeut og klient sier noe om sine opplevelser.

Det de forteller tyder på at en evalueringsform som gir rom for å samtale om både klientens – og terapeutens egen opplevelse av den terapeutiske relasjon, gir et utvidet og mer fyldig perspektiv på relasjonen enn der bare klientens opplevelse er gjenstand for refleksjon. Evalueringsformen synes også å støtte opp under gode terapeutferdigheter som både forskning (Lambert 2004; Duncan mfl.2007) og familierapeutiske tradisjoner (Anderson 2002) mener er nødvendige for å kunne ivareta en god relasjon.

5.1.2 ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv ”

Det andre utsagnet om nytte var ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på seg selv”. Dette utsagnet var som foregående utsagn beskrivende for opplevd nytte på tre av evalueringstemaene. Utsagnet syntes likevel å ha en liten overvekt av nytte og merverdi på to av evalueringstemaene : ”*Mål og tema og tilnærming og metode i samtalen*”. Jeg vil derfor drøfte begge disse evalueringstemaene under dette utsagnet.

Når det gjaldt nytten og merverdi bruk av TV-skjema ga i forhold til evalueringstemaet ”*å holde fokus på mål og tema i samtalen*”, ga to av informantene (TA,TD) uttrykk for svært stor nytte. På en skala fra 0 til 10, ga to av dem uttrykk for en nytte på 9, mens en av dem (TB) ga uttrykk for en nytte på 4. Den andre informanten(TC) som ga uttrykk for en nytte på 4 på dette evalueringstemaet, vil bli drøftet under punkt 5.1.4 slik jeg har sagt innledningsvis.

En av informantene (TA) som oppga mest nytte av TV-skjema for å se om man holdt ”*fokus på mål og tema i samtalen*”, fortalte at hun kunne oppleve at hun kunne ”slippe målet” underveis i samtalen. Hun fortalte at dette var tanker hun hadde holdt for seg selv og i liten grad hadde delt med sine klienter. Da hun tok i bruk TV-skjema ble hennes tanker utfordret og førte til en samtale om dette med klientene.

”Ved at jeg har brukt TV-skjema har vi fått mange spennende diskusjoner rundt mål og tema som har gjort meg tryggere på det jeg har holdt på med”(psykolog TA,DPS).

Å etterspørre og følge klientens mål og ønske om endring er avgjørende for terapieresultatet (Orlinsky mfl.2004; Duncan mfl.2004). SRS-skjemaene er en evalueringsform som er utarbeidet med tanke på å skulle ivareta at man holder seg til dette i samtalen. En undersøkelse gjort i Norge viser at SRS-skjema bidrar til at man lettere holder seg mål og tema i samtalen (Tuseth mfl.2006). Informantene i min undersøkelse sier mye av det samme. Selv om bruk av SRS-skjema hjelper terapeuten til å holde seg til avtalt mål og tema, synes bruk av TV-skjema å gi et utvidet perspektiv på hvordan man forholder seg til dette i samtalen. For denne informanten (TA) syntes evalueringsformen å utfordre terapeuten til å snakke med klienten om det hun før hadde holdt for seg selv. Terapeuter som våger å snakke med klienter om sin egen usikkerhet rundt valg av mål og tema, antas å gi større muligheter for samskaping enn der man holder usikkerheten for seg selv (Anderson 2002).

Den andre terapeuten (TD) som oppga nytte av å bruke TV-skjema i forhold til å se om man holdt fokus på mål og tema, var opptatt av mye av det samme.

”Bruk av TV skjema gjør at jeg stadig har en indre dialog som har fått meg til å få mer fokus på å ikke overta” (psykolog TD,PUT)

Insoo Kim Berg og Scott Miller (2000) er også opptatt av at terapeuter må lytte til klientens bestilling og oppmuntre til samtaler rundt dette. Berg og Miller mener det er klientens ide til løsning som må ligge til grunn for hva man skal snakke om og ha fokus på i samtalen. Å følge klientens spor i leting etter løsninger er nødvendig for å skape endring. Deres ideer om å utfordre terapeuter til å lete etter løsninger fremfor problemer har bidratt til at terapeutene måtte endre fokus fra å lete etter spor i klientens fortid til å se fremover, og sammen med klienten utforske klientens målsetting og hva klienten tror skal til for å nå dette målet. SRS-skjema er som tidligere referert til, godt egnet til et slikt formål fordi evalueringstemaet på skjema oppfordrer til et slikt fokus. Å kombinere SRS-skjema med TV-skjema synes å forsterke terapeutens (TD) fokus enda mer.

En av informantene (TB) mente at for henne var TV-skjema som evalueringsform mindre nyttig på akkurat dette evalueringstemaet. På en skala fra 0 til 10 graderte hun nytten til 4. Informanten (TB) begrunnet dette med at dette var et evalueringstema som var godt

innarbeidet fra før, og hun trengte ikke å bli minnet om dette på nytt. En måte man kan forstå dette på, er at for denne terapeuten har det blitt en form for et samtaleritual å ha fokus på mål og tema i samtalen. Hun sier ikke noe om hvorfor det er slik, men man kan tenke at hennes bruk av SRS-skjema som evalueringsform gjennom en del år har gjort henne oppmerksom på betydningen av å ha et slikt fokus. Faren med ritualer kan være at man som terapeut mister noe av nysgjerrigheten på seg selv og hva man selv legger til grunn for sine handlinger. Man så å si tar for gitt at man til enhver tid handler i samsvar med det man mener man skal gjøre. Forskning som er gjort på psykoterapeuter og på veiledere viser at det man mener at man gjør, ikke alltid står i samsvar med det man faktisk gjør (Duncan mfl. 2004; Rønnestad & Reichelt 1999). Duncan og hans kollegaer fant at det var bare i en fjerdedel av terapisaamtaler at terapeutene faktisk gjorde det de mente at de gjorde. Reichelt&Rønnestad (1999) fant noe tilsvarende når det gjaldt veiledere. Per Jensen(2008) viser i sin forskning at terapeuter selv mener de forholder seg til egne livserfaringer i sitt kliniske arbeid, men at dette ikke alltid stod i samsvar med hva de faktisk gjorde. (undervisning power-point Diakonhjemmets høgskole 24.04.08) Sett i lys av dette kan man stille spørsmål ved om man likevel skal evaluere seg selv på områder man i utgangspunktet mener man behersker godt nok. Da kan kanskje TV-skjema være et godt evalueringsverktøy.

Det andre evalueringstemaet "*metode og tilnærming i samtalen*", syntes å være det evalueringstema hvor bruk av TV-skjema ga best utbytte for de informantene (TA,TB,TD) som hadde brukt TV-skjema mest. På en skala fra 0 til 10, der 10 er særdeles nyttig, graderte to av informantene (TA,TD) 9, mens en av informantene (TB) graderte 10. Informant TC sin opplevelse av nytte på dette evalueringstema vil som gjort rede for innledningsvis, bli drøftet under punkt 5.1.4

Psykoterapiforskning har slått fast at klientens opplevelse av den terapeutiske alliansen er av stor betydning for resultatet av terapi. Den terapeutiske allianse bygger på flere faktorer. Enighet mellom klient og terapeut på tilnærming og metode, er en av dem (Lambert 2004;Duncan mfl. 2004). SRS-skjema hjelper terapeuten til å fokusere på nytten av sin egen tilnærming og metode ved å la klienten gi tilbakemelding på hvor nyttig tilnærmingen er. Harlene Anderson (2002) sier at valg av tilnærming og metode ikke lenger er terapeutens domene, men skal være gjenstand for forhandlinger mellom

terapeut og klient i en språklig og samskapende virksomhet. Dette er å ta klienten på alvor og fremheve klientens ekspertise på egne behov. Gir så bruk av TV-skjema en merverdi? Den av informantene/terapeutene (TB) som opplevde mest nytte av å bruke TV-skjema som evalueringsform på "tilnærming og metode" mente det. TB forteller at dette ga henne en anledning til å snakke om hvorfor hun selv mente at en spesiell tilnærming var bra.

"Jeg er veldig opptatt av at min tilnærming skal passe. Krysser klienten litt ned på dette tema, blir det en ekstra nyttig informasjon i forhold til hva vi kan gjøre annerledes neste gang." (barnevernpedagog m.master i familierapi TB,DPS)

Bruk av TV-skjema ga denne informanten (TB) anledning til å snakke om ulike tilnæringsmåter, altså dele av sitt metodiske repertoar med klienten. På den måten gies klienten anledning til et godt valggrunnlag med tanke på terapeutisk tilnærming og metode. Hvor klienten krysser i forhold til hvor hun selv krysser av på sitt evalueringsskjema, får betydning med tanke på hva man bør endre på når det gjelder tilnærming og metode i neste samtale. Det kan se ut til at for denne informanten (TB) fikk TV-skjema en slags forhandlingsfunksjon, fordi informanten sier at TV-skjema ga informanten en mulighet til å fortelle om sitt eget valg av metode samtidig som hun ønsket å fortelle klientene om at hun var opptatt av at metoden skulle passe for klienten.

Spørsmålet en må ta stilling til er hvor virksom metoden og tilnærming som brukes faktisk er for klienten. Det betyr ikke at man må forkaste en metode man selv tror på, men man må være villig til å reflektere med klienten rundt nytten av metoden. Dette utfordrer terapeutens ekspertrolle. Terapeuter kan, og bør være ekspert på flere tilnæringsmetoder. Poenget er å utfordre seg selv som terapeut ved å gi klientene valgmuligheter i forhold til hvilke tilnærminger man kan tilby dem (Duncan mfl. 2004; Berg & Miller 2000; Anderson & Goolishian 1992).

Den andre informanten (TA) fortalte at hennes bruk av TV-skjema gjorde henne oppmerksom på noe hun ikke tidligere hadde vært klar over, og som var overraskende for henne. Hun fortalte at evalueringsformen bidro til at hun oppdaget at hun hadde et fokus på teknikker/metoder nærmest som en slags begrunnelse for sin egen kompetanse som

terapeut. For det andre ble hun overrasket over hvor mye hun hadde lagt vekt på teknikker, særlig fordi hun i utgangpunktet var mer opptatt av språket og dialogens betydning.

”For meg er TV-skjema nyttig spesielt fordi det har satt i gang en refleksjon hos meg på at jeg har vært mye mer opptatt av metoder enn jeg selv var klar over” (psykolog TA,DPS).

Terapeuten fortalte at hun bruker en del teknikker i forbindelse med traumebehandling i sitt kliniske arbeid som psykolog i psykisk helsevern for voksne. Hennes bruk av TV-skjema har satt i gang en refleksjon rundt dette som synes å være nyttig for henne. Slik jeg forstår handler ikke denne refleksjonen om hvorvidt hun skal slutte med teknikker eller ikke. Refleksjonene synes heller å handle om hva er det som gjør at man blir så opptatt av teknikker. Forskning som er gjort på betydningen metoder og tilnærming har i terapi, er nedslående (Lambert 2004; Hubble mfl. 1999). På en annen side er terapeutens kunnskap om og bevissthet rundt ulike tilnærminger og metoder viktig. Alle terapeuter har en eller annen form for tilnærming i sitt møte med sine klienter, enten denne tilnærmingen er et bevisst valg eller ikke. Å reflektere rundt sin tilnærming, er i følge Harlene Anderson (2002) ikke bare nyttig for terapeuten, men helt nødvendig for at terapeuten skal kunne forholde seg til klienten på en måte som med størst sannsynlighet kan bidra til endring.

Den tredje av informantene (TD) som oppga at denne evalueringsformen hadde hatt stor nytte for ham på dette evalueringstemaet, ga uttrykk for nytten på denne måten:

”TV-skjema hjelper meg til å være trofast mot klienten og ikke mot metoden” (psykolog TD,PUT)

Å være trofast mot klienten og ikke metoden, er et usagn som er forenelig med psykoterapiforskning og familierapeutiske tradisjoner. Duncan og hans kollegaer (2004) fremhever terapeutens evne til å samtale om samtalen som selve essensen i terapi. Han henter inspirasjon for dette synet hos Harlene Anderson og Harry Goolishin (1992). Deres lansering av begrepet ”å samtale-om-samtalen” kom som en direkte følge av deres påvirkning av sosialkonstruksjonistiske ideer hvor man ser på innhenting av ny kunnskap som en språklig aktivitet mellom ulike aktører innenfor et språkssystem (Gergen 1985).

Slik jeg har drøftet her viser informantenes opplevelser til likheter med forskning som SRS-skjema bygger på (Orlinsky mfl.2004; Lambert 2004; Duncan mfl. 2004). Det viser også til likheter med det familierapeutiske tradisjoner vektlegger når det gjelder å holde fokus på mål og tema og tilnærming og metode i samtalen (Berg & Miller 2000; Anderson & Goolishian 19992) samt likheter funnet i en norsk undersøkelse (Tuseth mfl.2006). Det som evalueringsformen synes å gi av merverdi er at terapeutene (TA,TB,TD) opplever å ha fått et metaperspektiv på seg selv og sine handlinger. Evalueringsformen syntes også å bidra til man snakket og forhandlet enda mer om tilnærming og metode i terapisaamtalen enn man ellers gjorde.

5.1.3 ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten”

Hensikten med ved å bruke SRS-skjema, er å ivareta klientens stemme i terapirommet. Dette bygger på forskning som har slått fast at klienter som får gitt rask tilbakemelding om hvordan man opplevde samtalen, har større sjanse for å få det bedre enn de som ikke får gitt slik tilbakemelding (Lambert 2004;Orlinsky mfl.2004; Duncan mfl.2004).

Undersøkelser som er gjort tyder på at terapeuter mener at SRS-skjemaene bidrar til en evalueringsform som er velegnet til å sette klientens bestilling i fokus og på den måten øke sjansen for endring (Hubble mfl.1999; Duncan mfl. 2007). Den norske undersøkelsen ”Å spørre den det gjelder” (Tuseth mfl. 2006) og informantene i min undersøkelse sier det samme. Paradoksalt er det forsket lite på hva klientene selv mener om dette. I den norske undersøkelsen ”Å spørre den det gjelder” (Tuseth fl. 2006) ble det intervjuet noen klienter. Deres uttalelser kan tyde på at bruk av SRS-skjema som evalueringsform bidrar til at klienter føler seg mer hørt og forstått enn de ellers ville ha gjort. Hvilken nytte bruk av TV-skjema har for klienter baseres kun på antakelser fra terapeutenes side i min undersøkelse. Selv om klientene ikke uttaler seg gir informantenes antakelser ideer til og tanker om at denne evalueringsformen kan være nyttig for klientene.

”Jeg har en ide om at når dette hjelper meg til å holde fokus på om det er dette klienten er ute etter, så er det vel forhåpentligvis nyttig for klienten også!”(psykolog TD,PUT)

Det tredje utsagnet som for tre av informantene (TA,TB,TD) ble beskrivende for nytte var følgende: ”Det gjorde noe med terapeutens fokus på klienten.” Dette utsagnet var

beskrivende for nytte på alle de tre evalueringstemaene ”den terapeutiske relasjon”, ”mål og tema i samtalen” og ”tilnærming og metode i samtalen”, og det var beskrivende for nytte både for terapeutene og klientene. Utsagnet syntes likevel å være mest fremtredende på informantenes opplevelse av antatt nytte for klientene.

Som i det foregående vil informant TC sin opplevelse av antatt nytte for klientene bli drøftet under punkt 5.1.4.

Informantenes (TA, TB, TD) opplevelse eller antakelse av nytte for klientene syntes å fordele seg ganske likt på de tre evalueringstemaene. Ser man på informantenes gradering av hva de trodde var nyttig for klientene, synes nytten å være størst på tilnærming og metode. Der graderte to av dem (TB, TD) på 9 og en av dem (TA) på 8,5. Når det gjaldt relasjonen graderte TA og TD 9, mens TB graderte 4. På evalueringstemaet som handlet om å holde fokus på mål og tema, graderte TA og TD 9, mens TB graderte på 4. Mye av nytten som informantene trodde klientene opplevde, samsvarer stort sett med nytten de selv opplevde ved å bruke denne evalueringsformen. Det kan se ut til at terapeutens økte fokus på seg selv også øker terapeutens fokus på klienten. Det fremkommer ikke konkret hvorfor dette skjer, men en av informantene sa det slik:

”Jeg vet ikke hvorfor TV-skjema får meg til å bli enda mer fokusert, men kanskje det har noe med den fysiske organiseringen å gjøre?”(psykolog TD,PUT)

To av informantene (TB, TD) fortalte at de i starten glemte å bruke TV-skjema. For å huske det la de skjemaet foran seg på bordet ved siden av SRS-skjema. Dette gir assosiasjoner til en organiseringsform i terapirommet som minner om et rituale. Jeg har tidligere vært inne på betydningen av samtaleritualer. Kanskje kan dette være en form for samtalerituale som minner terapeuten på å holde et to-sidig fokus i terapisamtalen: Et på seg selv og ett på klienten. Betydningen av et slikt fokus understrekes av blant annet Tom Andersen (1993) og Michael White(1993). Tom Andersen bruker det reflekterende teamet og White bruker vitnegrupper til å ivareta et to-sidig perspektiv i terapi.

Selv om informantenes antakelser av nytte for klientene samstemte med nytten de selv ga uttrykk for, ble to av dem (TA, TD) overrasket over hva denne evalueringsformen gjorde med deres eget fokus på klienten. En av dem (TD) fortalte om sin overraskelse over at

bruk av TV-skjema gjorde at han ble enda mer opptatt av klientens kroppsspråk enn før. Å være opptatt av klientens kroppsspråk er vesentlig i terapi, særlig med tanke på relasjonen. Sensitivitet for kroppsspråket gjør det mulig for terapeuter å oppfatte signaler fra klienter på opplevelser som av en eller annen grunn ikke blir snakket om. For eksempel der klienten verbalt kan gi uttrykk for at han opplever relasjonen som god, kan kroppsspråket "røpe" noe annet. Jeg opplever ikke at denne terapeuten vil fastslå noe klienten sier som sant eller usant, men heller et ønske om å utforske sammen med klienten, hva klientens kroppsspråk forteller.

Tom Andersen (1993) ideer rundt "Det reflekterende team" har mye av denne tankegangen i seg. Teamet utforsker seg i mellom hva de selv så og hørte når de satt og lyttet til samtalen. Da kan de også si noe om at de ble nysgjerrige på foreksempel klientens kroppsspråk og gi uttrykk for en ide om at det kan være nyttig å utdype dette mer. Harry Goolishian og Harlene Anderson (1992) sine ideer om at terapeuten må innta "en- ikke-vite-posisjon" utfordrer terapeuter til å utforske fremfor å fastslå. Man kan ikke vite noe om et annet menneske før man sammen med dette menneske har utforsket gjennom en språklig og relasjonell prosess hva den andre tenker, mener, føler og forstår. Det du "ser" er ikke nødvendigvis hva den andre mener eller føler. Det du "hører" er heller ikke nødvendigvis det samme som den andre ønsker eller har behov for. Terapeuten må innta en genuin og undrende posisjon.

En av de tre terapeutene (TB) var likevel noe usikker på hvor nyttig denne evalueringsformen var, noe hennes gradering av nytte også gjenspeiler. Hun ga uttrykk for at klientene ofte satte kryssene sine høyt opp. Dette mente hun kunne handle om høflighet fra deres side. Hun mente at når klientene evaluerte evalueringstemaene som godt ivaretatt, var det lite å snakke sammen om.

Sundet (2008) fant at noen klienter kan evaluere temaer i samtalen mer etter hva de tror terapeuten er tilfreds med enn det de selv er. Disse funnene sier noe om at man kanskje bør stille spørsmål ved evalueringens gyldighet uansett hvor god den er. Jeg har fra før drøftet betydningen det synes å ha at terapeuten deler sin usikkerhet på evalueringstemaene med sine klienter. Jeg undrer hva som gjør at denne terapeuten synes å miste nysgjerrigheten når klientene gir positive tilbakemeldinger som terapeuten i tillegg er usikker på stemmer.

Roberts (2005) sier noe om dette i sin artikkel. Hun mener at for noen terapeuter kan det bli for vanskelig å dele sine egne følelser med klientene fordi terapeutene kan føle seg sårbare når de skal avsløre seg selv. En annen forklaring som Roberts gir, er at terapeutene kan føle seg ukomfortable ved å dele, fordi det handler om å gi fra seg makt. Jeg har ikke noe grunnlag for å si at noe av dette kan være bakgrunn for hvorfor denne terapeuten ikke delte sine tanker med klientene.

Jeg har nå drøftet tre av informantenes (TA,TB,TD) antakelser om hvilken nytte de trodde at klientene hadde av denne evalueringsformen. Antakelsen om nytte bygger på en ide hos dem om at når evalueringsformen var nyttig for terapeuten var den også nyttig for klientene. Ser man på hvilken nytte terapeutene antok at klientene hadde av denne evalueringsformen, finner dette gjenklang i forskning som SRS-skjema bygger på (Lambert 2004; Hubble mfl.1999;Duncan mfl.2007), og det norske undersøkelser bygger på (Sundet 2008). Nyttene terapeutene antok at klientene hadde finner også gjenklang i familierapeutiske tradisjoner som blant annet vektlegger betydningen av terapeutens evne og vilje til å være ”en- ikke-vitende-terapeut” (Anderson &Goolishian 1992). En av informantene(TB) var likevel noe usikker på nytten dette hadde for klientene fordi hun trodde at klientene kunne være høflige når de ga gode tilbakemeldinger på sitt evalueringsskjema. En antatt nytte for klienten ville da kunne være om terapeuten sammen med klienten utforsker kryssenes betydning.

I denne undersøkelsen har det blitt pekt på viktige antakelser av nytte denne evalueringsformen kan ha for klientene. Det er bare klientene selv som kan bekrefte om disse antakelsene stemmer.

5.1.4 Når bruk av TV-skjema som evalueringsform oppleves som lite nyttig

Slik jeg har gjort rede for vil informant TC sine opplevelser bli drøftet under dette punktet. Denne informanten hadde av ulike årsaker ikke mulighet til å prøve ut denne evalueringsformen mer enn en gang. Fordi denne informantens opplevelser bygger bare på denne ene erfaringen, er det vanskelig å sammenligne TC sin ene opplevelse med de tre andre informantenes (TA,TB,TD) opplevelser og erfaringer. Hadde derimot denne informanten hatt tilsvarende antall erfaringer med denne evalueringsformen som den de tre andre informantene har, hadde det blitt spennende å sammenligne, særlig dersom

denne informanten hadde hatt mange erfaringer av lite eller ingen nytte av denne evalueringsformen.

For denne informanten (TC) syntes det gjennomgående å være lite nytte og merverdi å hente ved å bruke denne evalueringsformen. Informanten åpnet riktignok opp for noe nytte for egen del på evalueringstemaene ”mål og tema og tilnærming og metode i samtalen” (Jfr. Tabell I side 37 og gradering på evalueringstemaet *mål og tema* side 40, samt tabell I side 37 og gradering på evalueringstemaet *tilnærming og metode*, side 42). Begrunnelsen for noe nytte var at det kunne være nyttig å bruke TV-skjema for å se om man holdt seg til mål og tema i samtalen. Totalt sett understreket denne informanten at bruk av TV-skjema ikke syntes å gi noe nytte utover bruk av SRS-skjema. Informanten mente at en årsak kunne være i hva slags type samtale hun hadde brukt TV-skjema. Samtalen hvor TV-skjema ble brukt var en kartleggingssamtale. Informanten fortalte at i slike samtaler er tema fastsatt på forhånd og av den grunn lite egnet for evaluering. Informanten mente videre at for klienten hadde terapeutens bruk av TV-skjema vært med på å skape utrygghet i relasjonen mellom dem. Hun sa at klienten hadde sagt hun syntes det ble rart at terapeuten også skulle evaluere samtalen på denne måten.

Å skape gode relasjoner er en forutsetning for at klienten skal føle seg trygg, og det er terapeutens hovedansvar å skape slik trygghet i terapirommet. Slik denne informanten forteller om sin bruk og erfaring med TV-skjema, synes skjemaet å gjøre både terapeut og klient utrygge eller usikre. Ser man dette i forhold til dilemma som diskuteres rundt bruk av SRS-skjema i den norske undersøkelsen ”Å spørre den det gjelder” (Tuseth mfl. 2006) kan det bety at bruk av evalueringsskjema og evalueringsform bør tilpasses den enkelte sak og det enkelte problemområde. Det kan også bety at TV-skjema på linje med andre terapeutiske verktøy må kjennes trygt og riktig å bruke for terapeuten. Informanten fortalte at ordlyden på TV-skjema der det stod: ”*Jeg forstod klienten*” trigget henne og gjorde evalueringen vanskelig. Å si eller mene at man forstår klienten før man har utforsket dette, opplevde hun som mostridende i forhold til hensikten med evalueringsformen. Hun skjønnte at det ikke var ment slik, men det hjalp ikke. Jeg støtter argumentet for at ordlyden er mostridende og ser at ordlyden bør endres til ”*Jeg tror jeg forstod klienten*”. Dette viser betydningen av at språket kan vekke følelser av ubehag som i neste omgang kan hindre en ønsket atferd. Det er derfor viktig at språket som

brukes på skjema er presist og tilpasset konteksten det skal brukes i. Dette samsvarer med det psykoterapiforskning (Lambert 2004, Duncan mfl. 2004) og familieteorier (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992; Anderson 2002; White 1993; Berg & Miller 2000) legger vekt på. Anderson & Goolishians ”ikke-vite-posisjon” er et eksempel på dette og som betyr at man sammen med klienten skal utforske om man har forstått klienten.

Jeg har nå drøftet hvordan de enkelte informantene har gitt uttrykk for nytte ved å bruke TV-skjema som evalueringsform. Denne evalueringsformen utfordret også terapeuten til å si noe om sin egen opplevelse av samtalen. Å gi terapeuten en stemme i terapirommet på denne måten kan synes irrelevant og lite nyttig. Forskning som er gjort tyder imidlertid på at klienter verdsetter terapeuter som er åpne overfor klientene ikke bare i forhold til klientens opplevelse, men også til sine egne opplevelser (Roberts 2005; Sundet 2008) Slik jeg sier innledningsvis vil jeg i det følgende drøfte hvordan informantenes (TA, TB, TC, TD) opplevelser med denne evalueringsformen gir både muligheter og begrensninger.

”Jeg mener det gir en ekstra effekt å bruke begge skjema fordi da får vi muligheter til å se på både likheter og forskjeller.” (barnevernpedagog m. master i familierapi, TB, DPS)

5.1.5 En ”transparency” posisjon, muligheter og begrensninger

Evalueringsformen som oppstår når man kombinerer TV og SRS-skjema, er en evalueringsform som bidrar til en terapeutisk posisjon jeg tror Roberts (2005) ville ha beskrevet med begrepet ”transparency”. Roberts sier at å være ”transparency” er en terapeutisk posisjon hvor terapeuten er åpen om sine arbeidsmetoder, tro og verdier samt på personlige erfaringer terapeuten tror kan ha innflytelse på terapi. Det kan være at noen av terapeutene i min undersøkelse mener de er nærmere en annen av posisjonene Roberts beskriver, for eksempel ”disclosure” eller ”self-disclosure”. Det kan også være at man kan veksle mellom ulike terapeutiske posisjoner i en og samme samtale. Dette ble ikke etterspurt i undersøkelsen og gir derfor ikke grunnlag for diskusjon.

De informantene (TA, TB, TD) som opplevde at evalueringsformen var nyttig og ga en merverdi for dem, ga inntrykk av at de ønsket å dele personlige opplevelser som de mente

hadde innflytelse på terapien. På den måten kan man få en ide om at det var derfor disse terapeutene opplevde en merverdi for egen del av å bruke en slik evalueringsform. Hadde de ikke hatt tro på eller et ønske om å bruke en slik evalueringsform ville de kanskje ikke hatt samme nytte? Jeg spurte ikke om det var slik, men det kan være sannsynlig fordi informantene(TA,TB,TD) gjennom sine fortellinger ga uttrykk for at de støttet seg på familierapeutiske tradisjoner som har fokus på nytten av terapeutisk nærhet fremfor terapeutisk distanse (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992; Anderson 2002; White 1993; Berg og Miller 2000). Dette kan bety at denne evalueringsformen passer best for terapeuter som har en teoretisk forankring i familieteori- og systemisk praksis. På bakgrunn av dette aktualiseres spørsmål om teoretisk forankring kan ha betydning for opplevelser av nytte knyttet til en ”transparency” posisjon hos terapeuter.

Det vises til fordeler med å være ”transparency”, men Roberts (2005) peker også på at terapeuter bør være varsomme med hva de deler og på hvilken måte de gjør det. For eksempel maner Roberts til varsomhet når terapeutens historie har mye til felles med klientens opplevelse. Dette er etiske problemstillinger man må ta på alvor. Ingen av terapeutene (TA,TB,TD) som opplevde nytte av denne evalueringsformen ga uttrykk for opplevelser av ubehag verken hos seg selv eller sine klienter ved å være ”transparency” på denne måten. Jeg spurte ikke direkte etter konkrete erfaringer knyttet til for eksempel problemer med å distansere egen opplevelse fra klientens. Det kan derfor være en mulighet for at disse temaene er underkommunisert i denne undersøkelsen hos de informantene som opplevde nytte av en ”transparency” posisjon. En av informantene(TC) var tydelig på at denne posisjonen var utfordrende, fordi informanten opplevde at det triggert henne på noe som hadde med makt i terapisisituasjonen å gjøre. Samme informant mente også at klienten ble utrygg av terapeutens bruk av TV-skjema. Roberts (2005) viser til forskning der terapeutene var delte i synet på nytten de mente klienter hadde av en ”self-disclosure” posisjon hos terapeuten, mens klientene var enige i at en slik posisjon ble opplevd som mest hjelpsom. En ”self-disclosure” posisjon er en posisjon hvor terapeuten er enda mer åpen på seg selv enn i en ”transparency” posisjon og man kan derfor diskutere om det er relevant å se denne forskningen i lys av å være ”transparency”. Jeg mener det kan være nyttig, fordi det sier noe om at terapeuter synes å ha ulikt syn på hva de tror kan være nyttig for klienter ved å være åpne om egne opplevelser, og det sier noe om at klienter synes å sette pris på at terapeuter er åpne om egne opplevelser. Som jeg tidligere har referert til hadde Roberts

(2005) en hypotese om hvorfor terapeutene mente at en slik posisjon var lite hjelpsom. Roberts mente at terapeutene kunne føle seg sårbare ved å dele egne følelser og erfaringer og at terapeutene kunne føle seg ukomfortable ved å gi fra seg makt i terapirummet. Selv om min undersøkelse ikke gir grunnlag for å trekke slike konklusjoner, er Roberts hypoteser viktige og bør være gjenstand for mer forskning slik Roberts selv også er opptatt av.

Roberts (2005) sier i sin artikkel ikke noe om betydningen det kan ha å være ”transparency” på konkrete evalueringstema slik denne evalueringsformen legger opp til. Jeg kan derfor ikke trekke direkte sammenligning mellom det Roberts viser til og de funn jeg har gjort. Det jeg kan si noe om, er de erfaringer informantene i min undersøkelse viser til når de forteller hvordan de opplevde å være ”transparency” på konkrete evalueringstema i samtalen. For tre av informantene(TA,TB,TD) syntes fordelene med å være ”transparency” på denne måten å bidra til en evalueringsform som tilførte en ekstra dimensjon til samtalen som gjorde det mulig for terapeutene å ha et metaperspektiv på seg selv og sine handlinger. Dette hjalp terapeutene til å fokusere på og styrke gode terapeutferdigheter som ligger nært opp til ferdigheter familieterapeutiske tradisjoner fremhever som nyttige og nødvendige med tanke på endring. (Andersen 1993; Anderson & Goolishian 1992; Anderson 2002; Berg & Miller 2000; White 1993). For en av informantene syntes ikke en ”transparency” posisjon slik det legges opp til i denne undersøkelsen, å være nyttig fordi det syntes å bidra til at både klienten og terapeuten følte seg utrygge og lite komfortable med en slik evalueringsform. Disse erfaringene kan gi ideer til å forske mer på muligheter og begrensninger det kan ha å være ”transparency” på de ulike evalueringstemaene i terapisaamtaler.

5.2 To-stemt –evaluering, utfordringer og uavklarte spørsmål

Dette er en liten og avgrenset undersøkelse som man selv i kvalitativ forstand kan stille spørsmål om generaliserbarheten ved. På en annen side har informantene i denne undersøkelsen gjennom å dele sine erfaringer ved å bruke denne evalueringsformen, bidratt til å belyse viktige sider ved terapeutisk virksomhet selv om viktige spørsmål står ubesvart.

I denne undersøkelsen ble ikke informantene bedt om å diskriminere mellom nytten ved å bruke skjema i møte med ulike klientgrupper og problematikk. Materialet gir derfor ikke grunnlag for å diskutere om bruk av TV-skjema er nyttig i forhold til spesielle klienter og problematikk. Undersøkelsen gir heller ikke grunnlag for å kunne si at det er en forutsetning å ha erfaring med SRS-skjema for å bruke TV-skjema. Det som kan tale for at mye erfaring med SRS-skjema er en forutsetning for å bruke TV-skjema, kan være at det er enklere å administrere bruken av begge skjema når man kjenner bruken av det ene skjema fra før. For det andre kan man ha tanker om at mye erfaring med SRS-skjema gjør at man har kunnskap om forskning og teori som ligger til grunn for å bruke SRS-skjema som samtaleevaluering (Lambert 2004; Duncan mfl.2004), og at en slik kunnskap kan bidra til at man har en samtale rundt de enkelte evalueringstemaene som man ellers ikke hadde hatt.

Undersøkelsen gir heller ikke grunnlag for å si noe om det er en sammenheng mellom terapeutens teoretiske referanseramme og opplevelse av nytte ved å bruke TV-skjema da informantene ikke ble spurt om dette. Man kan imidlertid ha en hypotese om at teoretisk referanseramme kan ha en betydning fordi evalueringsformen ligger nært opp til system- og familieteoretiske tradisjoner som kan tenkes å favorisere terapeuter med slik bakgrunn. Det kan for eksempel gi seg utslag i at systemorienterte terapeuter opplever en nytte ved evalueringsformen som terapeuter med en annen teoretisk bakgrunn ikke gjør.

6.0 AVSLUTNING

I denne studien har jeg undersøkt nytten av at terapeuter deler sin egen opplevelse av samtalen med klientene.

De hovedfunn som ble gjort i undersøkelsen viste for tre av undersøkelsens fire informanter (TA,TB,TD) at bruk av TV-skjema sammen med SRS-skjema bidro til en evalueringsform som tilførte samtalen en ekstra dimensjon og som hjalp terapeutene til å få et metaperspektiv på seg selv, sitt eget arbeide og på klientene. Dette bidro til at den terapeutiske relasjon ble styrket, at mål og tema samt tilnærming og metode i samtalen ble gjenstand for refleksjon fra et to-sidig perspektiv. Dette antok disse informantene også var nyttig for klientene. For en av informantene(TC) var evalueringsformen derimot lite nyttig og samme informant mente at evalueringsformen heller ikke var nyttig for klientene.

I det foregående står sentrale spørsmål ubesvart. Terapeuter er opptatt av å gi god terapi og vise klienten respekt. Det er viktig at terapeuten opplever evalueringsformen som nyttig fordi det er en verdi i seg selv, men dersom klienten opplever evalueringsformen som lite nyttig eller belastende vil evalueringsformen ha begrenset verdi og være etisk uforsvarlig. En viktig fremtidig undersøkelse vil derfor være at klienten blir spurt direkte om verdien av en to-stemt evaluering.

”Når vi begge setter oss ned med hvert vårt evalueringsskjema og snakker om dette etterpå, da tror jeg klientene opplever at jeg er en fagperson som tar dem på alvor og er opptatt av hva de mener. Dette mener jeg er en styrke for relasjonen vår” (barnevernpedagog m.master i familierapi,TB, DPS).

REFERANSER

- Andersen, T. (1994) *Reflekterende prosesser. Samtaler og samtaler om samtalerne*. København: Dansk psykologisk forlag.
- Anderson, H.(2002) *Samtal, språk och möjligheter.Psykoterapi och konsultasjon ur postmodern synvinkel*. Stockholm: Svensk utgåva: Bokförlaget Marled.
- Anderson, H.& Goolishian, H. (1992) *Från påverkan till medverkan. Språk- och meningsskapande system i samverkan*. Stockholm: Bokförlaget Mareld.
- Anker, M. (2007) Trenger terapeuter kompass? Et intervju i tåka med Morten Anker. Ulvestad, A.K, Henriksen, A.K, Tuseth, A-G. Fjeldstad,T (red) *Klienten- den glemte terapeut. Brukerstrying i psykisk helsearbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS, s 88-93.
- Berg, I.K. og Miller, S. (2000). *Rusbehandling. En løsningsfokusert tilnærming*. 2.utg. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Dalen,M. (2004) *Intervju som forsknings metode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget 2004
- Duncan,B.L., Miller,S.D., &Sparks, J. (2004) *The Heroic Client: A revolutionary way to improve effictiveness through client directed outcome informed therapy* (revised ed.). San Francisco:Jossey-Bass.
- Duncan, B.L., Miller, S.D., Sparks, J. (2007) Common Factors and the Uncommon Heroism of Youth. *Psychotherapy in Australia. Vol.13.NO 2. February 2007*
- Gergen,K. (1994) *Realities and Relationships*. Cambridge: Harvard University Press.

Giorgi, A. (1985) The phenomenological psychology of learning and the verbal learning tradition. I: A. Giorgi (red.), *Phenomenology and Psychological Research*. Pittsburgh: Duquesne University Press.

Haley, J. (1976) *Problem-solving therapy*. San Francisco: Jossey-Bass

Hubble, M., Duncan, B.L., & Miller, S. (1999). *The Heart and Soul of Change: What works in therapy*. Washington, D.C.: APA Press

Jensen, P. (2008) *Livshistorier og terapeuters praksis. På leting etter historier som knytter familierapeuters kliniske praksis sammen med deres private og personlige erfaring*. En rapport fra et forskningsprosjekt på Tavistock Clinic, London. Undervisning power-point Diakonhjemmets høyskole 23.04.2008.

Kvale, S., (2006) *Det kvalitative forskningsintervju*. 1. utgave 1997, 9. opplag Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Lambert, M.J., (red) (2004). *Bergin and Garfields handbook of Psychotherapy and Behavior Change*, 5. utg. New York: John Wiley & Sons, Inc

Maturana, H., & Varela, F. (1987) *The tree of knowledge: The biological roots of understanding*. Boston: New Science Library.

Minuchin, S. (1996) Konstruktivismens forførelse. At definere magten væk vil ikke få den til at forsvinde. *Fokus 1/ 1996 s 52-57*

Orlinsky, D.E., Rønnestad, M.H., Willutzki, U. (2004) Fifty Years of Psychotherapy Process-Outcome Research: Continuity and Change. I: Lambert, M. J., (red). *Bergin and Garfields handbook of Psychotherapy and Behavior Change*, 5. utg.

New York: John Wiley & Sons, Inc

Roberts, J. (2005) Transparency and Self-disclosure in Family Therapy: Dangers and Possibilities. *Family Process*, Vol. 44, No. 1 2005, s 45-63

Rønnestad, M.H. & Reichelt, S., (1999) Psykoterapiveiledning
Oslo: Tano Aschehoug.

Rønnestad, M.H. & Skovholt, T.M. (1999) Om terapeuters profesjonelle utvikling og psykoterapiveiledning i et utviklingsperspektiv. Rønnestad, M.H., & Reichelt, S. (red) *Psykoterapiveiledning*.

Oslo: Tano Aschehoug s.71-102.

Selvini Palazzoli, M., Boscolo, L., Cecchin, G., & Prata, G. (1980a) Hypothesizing-Circularity-Neutrality: Three Guidelines for the Conductor of Sessions, *Family Process*, 19: 73-85

Sundet, R. (2008) Personlig samtale 17. april 2008. BUPA Drammen

Torsteinsson, V.W. (1998) Å vite eller ikke vite- eller hvordan vet vi det vi vet? Noen kommentarer til vitenskapsteoriens relevans for klinisk praksis.

Fokus på familien 2. 1998 s. 67-80

Tuseth, A-G., Sverdrup, S., Hjort, H., Friestad, C., (2006) Å spørre den det gjelder. Erfaringer fra Klient- og resultatstyrt terapi med psykisk helsearbeid. *Sosial-helsedirektoratet (Shdir R-BUP, Regionsenter for barn og unges psykiske helse Øst og SØR*

White, M., (1993) Nya vägar inom den systemiska terapin.

Stockholm: Mareld förlag

Aadland,E. (1998) Vitenskapsteorier som hverdagspeil
Fokus på familien 2.81-94

Aktuelle internett adresser:

The Institute for the Study of Therapeutic Change (ISTC) (2008)

<http://www.talkingcure.com>

<http://www.whatsrightwithyou.com>

Session Rating Scale. (SRS) Version 3.0 Johnson,L., Miller, S.,& Duncan,
B.L.www.Talkingcure.com

Regionsenter for barn og unges psykiske helse (2008)

Helseregion ØST og SØR

<http://r.bup.com>

Fokus på familien(2008)

Tidsskrift for familiebehandling

Universitetsforlaget i samarbeid med Kirkens Familievern, Modum Bad, Norsk forening for
familieterapi

<http://www.universitetsforlaget.no/fokus>

<http://www.idunn.no>

<http://nfft.no>

<http://modumbad.no>

Family Process (2008)

<http://www.FamilyProcess.org>

APPENDIKS

- I TV-skjema
- II SRS-skjema
- III Vurderingsskala for informanter
- IV Intervjuguide
- V Informasjonsskriv til informanter (sendt ut på forhånd)
- VI Informasjon til informanter (lest opp før intervjuet starter)